

Masteroppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Aslak Sverre Fjælberg

Meninger i media om flyktning- og innvandringsspørsmål, 2005-2016

Masteroppgave i Lektor Historie

Veileder: Ingar Kaldal

Trondheim, mai 2017

Aslak Sverre Fjælberg

Meninger i media om flyktning- og innvandringsspørsmål, 2005-2016

Master-oppgave i historie – femårig lektorutdanning

Institutt for historiske studier

NTNU

Trondheim, våren 2017

Forord

Denne masteroppgaven utgjør 30 studiepoeng og inngår som en del av lektorstudiet i historie ved NTNU Dragvoll. Oppgaven ble skrevet i løpet av våren 2017

Jeg skrev denne oppgaven på bakgrunn av min interesse for hvordan medier beskriver virkeligheten, og hvordan dette kan bidra til å påvirke holdninger og meninger i samfunnet. Innvandring, integrering og flyktningshåndtering har vært et viktig tema i aviser i mange år, og jeg har fulgt nøye med på utviklingen. Derfor ble det naturlig for meg å fokusere på dette temaet i min masteroppgave.

Arbeidet med oppgaven har vært en svært lærerik og spennende prosess. Jeg har tilegnet meg mye kunnskap og prosessen har gitt meg nye gode erfaringer jeg kan ta med videre i arbeidslivet.

Jeg vil rette en spesielt stor takk til min veileder Ingar Kaldal for god hjelp, støtte og gode samtaler rundt prosjektet mitt. Jeg vil også takke min mor, Wenche Torunn Mathiesen og min kjæreste, Eirin Lilleland for deres hjelp og støtte i forbindelse med prosjektet.

Aslak Sverre Fjælberg, Trondheim, 11.mai 2017

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	1
1.1 Innledning og motivasjon	1
1.2 Problemstilling.....	1
1.3 Avgrensning og kildesituasjon	2
1.4 Forsknings situasjon	2
1.5 Historisk bakgrunn	3
2.0 Teori og Metode	7
2.1 Metode	7
2.2 Makt i media.....	8
2.3 Kritisk diskursanalyse.....	12
3.0 Dekning, språkbruk og debatt 2005-2013	15
3.1 2005: Fokus på arbeid.....	15
3.2 2006: Integrering, kultur og identitet.....	16
3.3 «Naive Norge».....	18
3.4 2007: Kvinnesyn, generalisering og skepsis.....	20
3.5 2008: Fortsatt fokus på arbeid	24
3.6 «Den norske rasismen».....	25
3.7 Trusler mot norsk kultur og identitet.....	26
3.8 2009: Valgår og islamkritikk.....	28
3.9 2010: En delt by.....	30
3.10 Sammenligninger med naboland	31
3.11 Kallenavn.....	32
3.12 2011: Maria Amelie.....	33
3.13 Skepsis	34
3.14 22.juli 2011	35
3.15 2012: Innvandringstatistikk	37
3.16 Romfolket	38
3.17 Profetens Ummah	39
3.18 2013: Ny kulturdebatt og nytt valgår.....	40
4.0 Dekning, språkbruk og debatt 2014-2016	43
4.1 Nye normaliserte begreper i sammenheng med flyktnings situasjonen.....	43
4.2 2014: Dyster dekning og usikkerhet	45

4.3 2015: Dugnad	48
4.4 Fornuft eller følelser	50
4.5 2016: Godhetstyranniet.....	52
4.6 Flyktningretorikk	53
4.7 Islam-motstand	53
4.8 Innstramminger for bærekraft.....	54
5.0 Konklusjon og refleksjoner	57
5.1 Dreining fra integrering til flyktningpolitikk.....	57
5.2 Ordbruk.....	58
5.3 Negativt og generaliserende overfor muslimer	58
5.4 Fokus på Oslo	60
5.5 Videre forskning	60
6.0 Kildeoversikt	63
6.1 Kilder fra Atekst	63
6.2 Informasjon fra internett	63
7.0 Litteratur.....	65

1.0 Innledning

1.1 Innledning og motivasjon

Temaet for oppgaven min er medias syn på innvandring og flyktninger. Over en lengre tid, spesielt i sammenheng med borgerkrigen i Syria som brøt ut i 2011, har jeg fulgt nøye med i aviser om hva som skjer i forbindelse med krigen. Veldig aktuell har denne konflikten også blitt i Norge og Europa da den har skapt et enormt flyktning-trykk inn mot kontinentet. Dette har igjen skapt heftig debatt i både medier og blant folk, med både negativt og positivt fortegn overfor flyktningene.

Hvordan aviser fremstiller flyktninger og innvandrere som kom til og befant seg i Norge, i tidsrommet 2005-våren 2016 vil være mitt fokus. Mediene kan spille en stor rolle for folks inntrykk av hva som skjer. Min oppfatning er at flere aviser ikke har fremstilt innvandrere og flyktninger i et nøytralt lys de siste årene. Dette særlig etter hvert som flyktningkrisen har bygget seg opp. Jeg har reagert på flere begreper som jeg tror kan ha bidratt til å manipulere leserne. Denne problematikken er min personlige motivasjon for å ta opp dette temaet, samtidig som det absolutt er svært aktuelt den dag i dag.

Min faglige motivasjon stammer ut fra at innvandringshistorie er et felt som ikke er blitt forsket utpreget mye på. Kjeldstadli og Brochmanns *Norsk innvandringshistorie* er et flott oversiktsverk over innvandring til Norge 900-2014, men den er nettopp en oversikt, så det finnes store mengder fokus en kan ta tak i ut over dette. Jeg vil gjerne bidra til å fremme innvandring- og flyktning-historie, som et viktig fagfelt, slik det i mine øyne fortjener. Naturlig nok ønsker jeg også da at min oppgave skal kunne brukes innenfor videre forskning innenfor temaet.

1.2 Problemstilling

Min hoved-problemstilling er:

Hvilke strømninger og endringer kan vi se i hvordan VG, Dagbladet og Aftenposten skrev om innvandrere og flyktninger i løpet av perioden 2005-våren 2016?

Dette innebærer at jeg vil undersøke avisenes dekning og språkbruk. Med dekning mener jeg hvilke debatter som var aktuelle, og farget bildet av innvandrere og flyktninger i avisene i

perioden 2005-2016. Jeg vil også bruke nyheter og reportasjer fra avisene for å danne et bilde av de mest aktuelle hendelsene innenfor hvert år. Med tanke på språkbruk vil jeg undersøke om avisenes tekster var preget av ordbruk som kunne vekke assosiasjoner, enten på en negativ eller positiv måte. Jeg vil undersøke nye ord og begreper som oppsto, og tolke om disse kunne bidra til å manipulere bildet av innvandrere og flyktninger.

1.3 Avgrensning og kildesituasjon

I denne oppgaven jobber jeg med perioden 2005- våren 2016, og skal utføre en kritisk diskursanalyse av media. Avgrensningen er valgt på bakgrunn av at den syriske borgerkrigen resulterte i et vendepunkt i flyktning- og innvandringsdebatten. Borgerkrigen begynte i 2011, mens trykket mot Europas grenser for alvor steg utover 2014, og toppet seg høsten 2015. Jeg har valgt 2005 som startpunkt for å kunne danne meg et bilde av denne debatten også i årene før situasjonen tilspisset seg. I tillegg fikk Norge ny regjering i 2005, og dette ble dermed et naturlig tidspunkt å begynne med. Således ønsker jeg å analysere dekning, språkbruk og debatt i årene 2015-våren 2016.

Jeg vil bruke avisene VG, Dagbladet, og Aftenposten som kilde. Gjennom søkemotoren Atekst vil jeg ha full tilgang til alle tekster fra papirutgavene av disse avisene innenfor perioden 2005-2016. I Atekst kan jeg utføre søk og finne tekster spesifikt ut fra viktige begreper og hvilke datoer/måneder/år jeg ønsker å undersøke.

1.4 Forskningssituasjon

Innvandringshistorie som fagfelt har i Norge vokst frem i takt med tanken om at alle fortjener en historie, og Grete Brochmann og Knut Kjeldstadli har bidratt sterkt med sitt oversiktsverk over innvandringen til Norge.¹

Innvandring er et tema flere fag har bidratt med å belyse, og jeg vil trekke frem to avhandlinger som har mange fellestrekk med mitt prosjekt. Den første er Jovana Todorovic *Følger av bølger*, som analyserte asyldebatten overfor både bosniske flyktninger på 1990-

---

¹ Brochmann, Grete, Kjeldstadli, Knut. *Innvandringen til Norge, 900-2010*. 2010. Pax Forlag, Oslo

tallet, og syriske flyktninger i 2015.² Den andre er Kjersti Rogde Næss *Myten om muslimer*.³ som analyserte aktuelle debatter som tvangsekteskap og omskjæring. Dette er tema jeg vil diskutere også gjennom min undersøkelse. Oppgaven min hviler sterkt på medievitenskap, og de teoretisk viktigste verkene for min oppgave omhandler forholdet mellom medier, språk og makt. De viktigste er Joar Skredes *Kritisk diskursanalyse*⁴, og Thomas Mathiesens *Makt og medier – En innføring i mediesosiologi*.⁵

1.5 Historisk bakgrunn

Den realhistoriske bakgrunnen for oppgaven er Knut Kjeldstadli og Grete Brochmanns *Innvandringen til Norge, 900-2010*. Boken er et oversiktsverk over norsk innvandringshistorie og legger bakteppe for perioden jeg jobber med i oppgaven.

Grunnlaget for Norges flyktningpolitikk er ratifiseringen av FNs flyktningkonvensjon i 1952, men faktum er at Norge ikke ble et land med nettoinnvandring (Flere flytter inn enn ut) før i 1967.⁶

På denne tiden møtte mange flyktninger på at nordmenn var skeptiske til «fremmedheten» de brakte med seg, og nordmenn hadde vanskeligheter med at man kunne ha flere nasjonale og kulturelle identiteter.⁷

Norge opplevde ikke et stort innvandringspress sammenlignet med andre europeiske land de første tiårene etter 2.verdenskrig, men utover 1970-tallet ble trykket mot grensene høyere og en mer restriktiv innvandringspolitikk ble innført.⁸ Fra 1975 ble det praktisert innvandringsstopp i Norge. Denne gikk dog ikke utover Norges flyktning-ansvar, familiejenforeninger og innvandrere med spesielle kvalifikasjoner.⁹ Totalt bidrog dette til økt innvandring i perioden.¹⁰

---

² Todorovic, Jovana. *Følger av bølger – En poststrukturalistisk metaforanalyse av syldebatter om innstramminger overfor bosniske og syriske flyktninger*, Universitetet i Oslo, 2016

³ Næss, Kjersti Rogde. *Myten om muslimer – En analyse av medienes beskrivelser av muslimske innvandrere i lys av Roland Barthes' mytebegrep*, Universitetet i Bergen, 2003

⁴ Skrede, Joar. *Kritisk diskursanalyse*. Cappelen. Oslo. 2017

⁵ Mathiesen, Thomas. *Makt og medier – En innføring i mediesosiologi*. Pax Forlag. Oslo. 2010

⁶ Brochmann. Kjeldstadli. 2010

⁷ Brochmann. Kjeldstadli. 2010

⁸ Brochmann. Kjeldstadli, 2010

⁹ Brochmann. Kjeldstadli, 2010

¹⁰ Brochmann. Kjeldstadli. 2010

På 1980-tallet ble *spontanflyktninger*, som hadde måttet rømme sitt eget land av diverse grunner og endt opp i Norge vanligere. Norge mottok dermed et overskudd av flyktninger i forhold til sine kvoter.¹¹ Videre ble Norge på starten av 1990-tallet en del av Europas indre marked, og dette gjorde muligheten for å komme til Norge vesentlig lettere.

Innvandringsstoppen ble avvirket, men den nye utlendingsloven trådte i kraft. Denne innebar at utlendinger ikke skulle få oppholdstillatelse om de kom for å forbedre sitt liv, enten av økonomiske eller andre årsaker.¹²

Fra 1990-tallet av kan vi si at Norge er blitt et multikulturelt land. Vår andel utlendinger i forhold til befolkning er blitt like høy som andre europeiske land det er naturlig å sammenligne seg med.

Vi kan altså se at debatt rundt innvandring og flyktningpolitikk langt fra er noe nytt fenomen i Norge, men det kan argumenteres for at flyktningpolitikk, i sammenheng med borgerkrigen i Syria aldri har vært mer dagsaktuelt.

I perioden 2005-2016 som denne oppgaven skal handle om har tallet på flyktninger til Norge ligget relativt stabilt på cirka 10.000 flyktninger. 2015 ble i kontrast et rekordår, med over 30.000 flyktninger. Norge var blant landene som tok imot flest i forhold til befolkningstall. Flest flyktninger kom fra Syria med litt over 10.000 flyktninger, mens det kom nest flest fra Afghanistan med 6000 flyktninger.¹³ Som vi kan se har borgerkrigen i Syria hatt stor innflytelse på flyktning-tallet til Norge. Vi kan likevel se at syriske flyktninger bare står for en tredjedel av det totale tallet, noe som kanskje ikke har kommet ordentlig frem med tanke på mediedekning.

Når vi har kommet til 2017 har en debatt rundt om håndhevingen av Norges grenser igjen rast i et par år. Den syriske borgerkrigen har skapt store utfordringer i hele Europa, og media har bidratt til å spille en stor rolle i å la krisen komme nærmere oss lesere.

Stortinget har svart på økningen med innstramminger i utlendingsloven, og ytterligere innstramminger er foreslått fra regjeringens side. Hvilke innstramminger som skal gjøres er en av de største kildene til debatten som pågår. Selv om det er en politisk debatt, ligger mye i

---

¹¹ Brochmann. Kjeldstadli. 2010

¹² Brochmann. Kjeldstadli. 2010

¹³ Utlendingsdirektoratet. 2016. <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/>. aksessert 9.2.2016

hvor mye medmenneskelighet som skal vises, i forhold til hva som er det mest gunstige for Norge.

2.0 Teori og Metode

2.1 Metode

For å finne svar på hvordan flyktning- og innvandrings-temaet har blitt dekt i media og hvordan det har utviklet seg, blir naturlig nok aviser mine primærkilder. Jeg vil analysere et utvalg artikler, kommentarer, leserinnlegg og kronikker jeg har funnet frem ved hjelp av Atekst. Jeg må gå systematisk frem, og identifisere hvilke strømninger jeg kan finne gjennom dekningen av innvandring og flyktningproblematikk.

Først og fremst vil jeg undersøke hvilken ordbruk som kom frem i media. Jeg vil se på om aviser byttet ukritisk om på begreper som i utgangspunktet hadde forskjellige meninger. Jeg vil også undersøke begreper som gikk igjen som kunne vekke andre assosiasjoner enn det rent objektive. Noen eksempler er «flyktningkrisen» og «flyktningstrøm», som ble flittig brukt i både overskrifter og saker. Denne ordbruken kan karakteriseres som negativt ladet, og vi kan spørre oss om når flyktningssituasjonen ble til en «krise»? Hva ble det lagt i «flyktningkrise» av ulike meningsinnhold?

Jeg vil også undersøke hvilke debatter som pågikk i sammenheng med temaet gjennom min periode. Fremstillingene av standpunkt, og hva som faktisk slapp til i avisene blir aktuelt. Dette spesielt også med tanke på hvilken språkbruk, retorikk og argumentasjon som kom frem gjennom forskjellige sider av en sak.

Denne metoden stiller visse krav til meg som leser og forsker. Innvandring- og flyktningpolitikk er et tema hvor folkeopinionen er svært variert, uten en klar majoritet for noen av sidene. Opinionen har endret seg i takt med hva som skjer på grensene våre, og det som står i avisene kan naturligvis bli påvirket av dette. Det blir dermed svært viktig for meg å arbeide med et representativt utvalg av kilder for å få klarhet i hvilke meninger og tenkemåter som kom til uttrykk i forskjellige norske aviser.

Flere aviser lener seg også tradisjonelt mot forskjellige sider av den politiske skalaen. Dette kan gjøre utslag i hva som var redaktørens agenda, og hva som til slutt ble presentert i avisen.

Selv har jeg også politiske meninger om temaet, og jeg må være svært forsiktig med ikke å la mine egne meninger komme sterkt frem i teksten. Jeg må analysere kildene nøytralt og ikke la

egne synspunkter skinne gjennom. Det er i hovedsak empiri som skal være grunnlaget for mine argumenter, ikke hva jeg selv tror og mener om temaet.

I denne oppgaven er jeg altså primært ute etter å undersøke hvordan hendelser presenteres i avisene. Kildene skal si meg noe om sin samtid, og det er opp til meg å tolke det jeg leser. Ved å undersøke hva som kom til uttrykk om innvandrere og flyktninger i løpet av årene 2005-2016 vil jeg oppnå dette. Jeg vil altså hovedsakelig bruke avisene som levninger fra fortiden.

Jeg vil også bruke avisene som kilde til hva som skjedde på ulike tidspunkt i perioden 2005-2016. Dette for å identifisere nyhetshendelser og debatter, og derfor blir også kildene til dels brukt som beretninger fra fortiden.

I oppgaven vil jeg bruke en kronologisk struktur. Jeg deler analysen i to, der første kapittel vil handle om tiden fra 2005 til 2013. Flyktnings situasjonen som oppsto i forbindelse med den syriske borgerkrigen var et naturlig vendepunkt og derfor vil andre kapittel handle om tiden fra 2014 til våren 2016.

2.2 Makt i media

Edvard Bull d.e. stilte i 1929 spørsmålet «I hvilken grad er pressen bare uttrykk for en - mer eller mindre latent – eksisterende offentlig mening, i hvilken grad virker den selv direkte meningsdannende?»¹⁴ Begge disse spørsmålene blir for meg svært interessante. Avisene skal i utgangspunktet bidra til å speile virkeligheten, og gi oss et inntrykk av hva som faktisk skjer. Alle tekster som beskriver virkeligheten er også med på å forme folks oppfatninger om den samme virkeligheten. Dette kan også overføres til flyktning- og innvandringssituasjonen de siste ti årene. Med tanke på Bulls første spørsmål blir det også svært aktuelt å se hvilke typer kronikker og innlegg som slapp til fra både journalister og privatpersoner. Innleggene speiler både folks meninger, samt at de kan påvirke den som leser dem.

Den direkte tilknytningen som mange aviser hadde til ulike politiske partier ble i utgangspunktet avviklet på 80-tallet, men man kan likevel ikke forutsette at journalister klarer å være helt objektive i sitt arbeid. Spesielt på kommentarplass kan forfatterens politiske

---

¹⁴ Bull, Edvard. *Den moderne pressen som historisk kilde. Nogen grunnlinjer, ut fra norsk materiale, Scandia band 2.* 1929

orientering komme til syne.¹⁵ I mitt arbeid med å analysere avissaker i sammenheng med innvandring og flyktnings situasjonen er det dermed viktig å tenke gjennom om forfatteren hadde en politisk orientering som kom til syne.

Medier blir gjerne betegnet som «den fjerde statsmakt», og flere tilfeller gjennom historien har underbygget dette. For eksempel brukte nazistene medier flittig for å få frem sitt budskap i mellomkrigstiden og under 2.verdenskrig. Selv om vi selvfølgelig ikke kan sammenligne flyktning-debatten med dette, kan det finnes tilfeller av informasjonskontroll og holdningspåvirkning også i dagens medier. Mediene har for eksempel makt til å løfte frem grupper i samfunnet og sette kontraster mellom majoritet og minoritet. Makten ligger også i en mulighet til å være kritiske til debatt, og løfte frem hvilke argumenter forfatteren eller avisen mener er gode og dårlige.¹⁶

Informasjonskontroll er et sterkt ord å bruke. Direkte informasjonskontroll, hvor en bevisst lar leserne sine få innpass i spesifikke deler av informasjon, mens andre blir utelatt er nok ikke veldig aktuelt i norske medier i dag. Undervarianten forklaringskontroll har nok derimot en plass. Dette vil si at opplysninger som blir spredd blir betegnet som en forklaring på rådende samfunnsforhold.¹⁷ I tilfellet i denne oppgaven kan vi snakke om at flyktning- og innvandringsstrykket i media kan ha oppfattes som en forklaring på at Norge får problemer økonomisk, at det blir mer kriminalitet i landet, og at vi mister vår kultur. Disse problemene kan bli kanalisert inn mot flyktnings situasjonen, og de som leser kan oppfatte det samme svart-hvite bildet av situasjonen.

I samme kategori har vi temakontroll. Dette vil si at mediene har makt til å sette dagsordenen for leserne. Utvalget artikler og kommentarer som kommer frem i avisene er med på å bestemme hva folk skal være opptatt av.¹⁸ Når innvandringspolitikk får mye dekning i avisene blir dette også det folk diskuterer og gjør seg opp meninger om. Sakene får sin viktighet ut fra hvor mye som blir skrevet om dem i media. Ifølge perspektivene til Aalberg og Elvestad ser

---

¹⁵ Tjelmeland, Hallvard. *Aviser som historisk kilde*. hentet fra *Å skrive i motvind*. Norsk pressehistorisk forskning. 2003

¹⁶ Eide, Elisabeth, Simonsen, Anne Hege. *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Høyskoleforlaget. Kristiansand. 2007

¹⁷ Mathiesen. 2010

¹⁸ Mathiesen. 2010

det ut som en vanlig oppfatning er at medier ikke bestemmer hva man skal mene, men at de påvirker hva man skal mene noe om.¹⁹

Angående holdningspåvirkning kan det være mulig å finne flere momenter igjen i norsk media. Mathiesen deler gjerne begrepet opp i fem hovedpunkter.

For det første fungerer media som bekreftende på meninger som allerede eksisterer blant leserne. Folk oppsøker saker som sympatiserer med egne meninger, og får dermed bekreftelse for at sine meninger er de riktige.²⁰ Et eksempel på dette er da jeg leste en nyhet i en nettavis om FrPs stigning på meningsmålingene. Under artikkelen ble det arrangert en avstemning om hvilket parti man ville stemt på samme dag. I denne avstemningen lå FrP på 58% uttelling, altså over halvparten av stemmene og milevis fra det meningsmålingen hadde vist. Det er altså liten tvil om at FrP-velgere i større grad enn andre har klikket seg inn på saken, og fått bekreftet sin tanke om at FrP er det riktige valget og på vei opp.

Media kan også fungere motsatt, men da som regel med mindre holdningsjusteringer. Er en holdning befestet blant folk vil media i de fleste tilfeller fungere bekreftende, heller enn å endre holdningene til leserne.²¹

Der det dog ikke finnes noen holdninger, er media svært effektivt til å skape nye holdninger, og dermed også «vaksinere» de som leser mot senere holdningsendringer. Media strukturerer altså oppfatninger og holdninger for leserne.²²

Folkets oppfatning av kommunikasjons-kilden er naturligvis også viktig for dens evne til å påvirke. Folk gir tillit og prestisje til forskjellige medier, men spesialiserte kilder har som regel en større påvirkningskraft enn massemedia. Massemedia blir betraktet med mer skepsis og folk vil gjerne oppleve at disse gir status til organisasjoner og personer knyttet til mediet.²³

Til sist kan det nevnes at medier ikke har større påvirkningskraft enn personlig kommunikasjon. Slik kommunikasjon er dog ikke nødvendig for at medias påvirkning skal virke. En kombinasjon av de to er særlig virkningsfullt.²⁴ I dagens samfunn viskes stadig

---

¹⁹ Aalberg, Toril, Elvestad, Eiri. *Mediesosiologi*. Det norske samlaget. 2005

²⁰ Mathiesen. 2010

²¹ Mathiesen. 2010

²² Mathiesen. 2010

²³ Mathiesen. 2010

²⁴ Mathiesen. 2010:

forskjellen mellom personlig og medie-kommunikasjon ut. Gjennom Facebook deles og diskuteres saker over en lav sko, og media er aldri langt unna.

Et annet prinsipp jeg må tenke over i arbeid med flyktning-situasjonen er hvordan svake grupper står i media, i forhold til de som står bak tekstene. På forhånd har ofte maktene etablert seg innenfor feltet det er snakk om, og dette gjør det svært vanskelig for meningsgrupper utenfor denne å komme inn i debatten og endre meninger. Meningsapparatet er allerede «fylt opp».²⁵ I mitt tilfelle kan vi da si at flyktningen er den svake parten i denne sammenheng, mens den norske staten og befolkningen står sterkt. Det skal mer til fra en flyktnings perspektiv å påvirke debatten, nesten uavhengig av hvor mye plass man får, enn for makthaverne i avisene selv.

Norman Fairclough har også tatt opp makt i media. Han har fokus på hvordan media bidrar det sosiale systemet samfunnet er bygget opp av. Fairclough ser media som en maktfaktor i et sosialt system. Denne maktfaktoren bidrar til å påvirke relasjoner mellom sosiale grupper. Eksempler på disse er klasser, kjønn og etnisitet.²⁶ Etnisitet er spesielt et nøkkelord i denne undersøkelsen, men forholdet mellom politikere og opinionen er også viktig for å forstå mekanismene bak formidling av innvandring, integrering og flyktningsituasjon i aviser. Et annet viktig moment i forhold til mediekommunikasjon og makt er at kommunikasjonen er en monolog. Leserne kan ikke direkte bidra til kommunikasjonen når de leser en sak.²⁷ En leser kan naturligvis skrive en kommentar, men det er ingen garanti for at den blir publisert. Det er heller ikke sikkert at det man får publisert i media faktisk blir lest.

Ifølge Fairclough er tekster ideologiske dersom de bidrar til å konstituere, reprodusere og transformere sosiale maktreasjoner. Slik makt er ikke alltid negativt, men når slik makt går utover sosiale enkeltgrupper, bør tekstene bli kritisk analysert. Fairclough mener at slik makt som oftest ligger i det usagte, eller det implisitte.²⁸

I oppgaven henger disse prinsippene tett sammen med hvordan avisene blir brukt som kilder. Utover endringene jeg kan finne i sammenheng med borgerkrigen i Syria må jeg se tekstene i lys av hvilken informasjonsdeling og påvirkningskraft de representerer for leserne.

---

²⁵ Mathiesen. 2010:

²⁶ Fairclough, Norman. *Media discourse*. Edward Arnold. London. 1995

²⁷ Fairclough. 1995

²⁸ Skrede. 2017

2.3 Kritisk diskursanalyse

Analysen i denne oppgaven vil i stor grad hvile på Norman Faircloughs perspektiver rundt kritisk diskursanalyse. Hans perspektiver på dette er nylig blitt sammenfattet og formidlet på norsk av Joar Skrede. Jeg ønsker å identifisere hvilke maktforhold som finnes i media i forbindelse med innvandrere og flyktninger, og denne problematikken kan Fairclough bidra til å belyse.

Fairclough skiller mellom tre betydninger av ordet *diskurs*.

«Meningsdannelse som et element av sosiale prosesser. Dette er en bred forståelse som inkluderer alle sosiale praksiser som involverer bruk av tegn og tegnsystemer.»

«Språk knyttet til et spesielt sosialt felt eller en sosial praksis, for eksempel i politikken, hvor det er utviklet et spesielt politikerspråk.»

«En måte å konstruere deler av verden på som er assosiert med et visst samfunnsmessig perspektiv, for eksempel en nyliberal diskurs som hevder at markedet er svar på de fleste spørsmål.»²⁹

Denne oppgaven vil naturligvis operere innenfor alle disse betydningene, men særlig betydning en og tre. Avisartikler, kommentarer og innlegg er resultat av språk knyttet til denne sfæren, men jeg vil i oppgaven analysere hvilken type diskurs som kan bidra til å danne meninger, og være med og konstruere samfunnsordenen i de siste årenes Norge.

Ifølge Fairclough er tekster ideologiske dersom de bidrar til å konstituere, reprodusere og transformere sosiale maktrelasjoner. Slik makt er ikke alltid negativt, men når slik makt går utover sosiale enkeltgrupper, bør tekstene bli kritisk analysert. Fairclough mener at slik makt som oftest ligger i det usagte, eller det implisitte.³⁰

Når man jobber med kritisk diskursanalyse må man tenke over hvordan tekster presenterer de beste alternativene, og gjerne på samme tid utelater synspunkt som ikke samstemmer med tekstens mål. Synligheten av disse trekkene varierer, men de er fullt mulige å identifisere ved hjelp av kritisk diskursanalyse.³¹

---

²⁹ Skrede. 2017

³⁰ Skrede. 2017

³¹ Skrede. 2017

Bak tekster ligger det Fairclough velger å kalle *sosiale strukturer*. Sosiale strukturer er stabile strukturelle mønstre som påvirker dagliglivet vårt. Slike strukturer kan være så mangt, men eksempler er økonomiske systemer, maktforhold og hvordan ting blir organisert.³²

Sosiale strukturer og det som faktisk skjer i samfunnet blir knyttet sammen av det Fairclough kaller *sosial praksis*. Slik sosial praksis kan igjen deles inn i tre elementer, *genrer*, *diskurser* og *stiler*.³³

En *genre* er rammer for sosial interaksjon for sosiale aktiviteter, som for eksempel fotball. I fotball vil en ha et sett regler og begreper en bruker for å kunne delta eller følge med på sporten. Det forventes at en har en viss kontroll over disse for å kunne spille eller diskutere fotball. Den andre varianten av genre er gjenkjennelige trekk som går igjen i teksttyper. I forkant av å lese en tekst vil man ha en forventning om hvordan teksten vil være strukturert. Fagtekster er for eksempel styrt av et relativt strengt sett med regler, mens intervjuer bærer med seg en forventning om at noen har snakket og stilt spørsmål til en annen person. Det er naturligvis forskjeller i hvor strenge disse rammene rundt tekster er, ut fra hvilken type tekst det er snakk om. Genrer kan gjerne også være hybrider av flere forskjellige genrer.³⁴ I for eksempel et artikkelintervju blandes de to genrene til å omfatte kjennetegn ved begge genrer. Mange av kildene mine vil være slike hybrider.

Begrepet *diskurs* kommer også inn her som måter å representere på. Det er posisjoner og perspektiver ulike sosiale aktører innehar. For at man skal kunne kalle representasjon en diskurs må den være repetert og delt av en større mengde mennesker.³⁵ Innenfor en og samme sak kan vi finne flere diskurser, ut fra hvilket ståsted man står i forhold til saken. Dette vil komme frem gjennom hvilke argumenter som blir brukt. Vi ser at denne forståelsen av diskurs også henger tett sammen med de tre overhengende betydningene jeg presenterte i starten av kapittelet.

I en *stil* ligger det språklige perspektivet. Ens personlige stil gjør at man opparbeider en viss sosial tilhørighet med andre med samme stil.³⁶ En satiriker vil gjerne ha en lett og ledig

---

³² Skrede. 2017

³³ Skrede. 2017

³⁴ Fairclough, Norman. *Analysing discourse*. Routledge. Oxon. 2003

³⁵ Skrede. 2017

³⁶ Skrede. 2017

språklig stil i takt med hva som er vanlig innenfor denne genren. Det er dog ikke like aktuelt for en professor i historie å skrive et akademisk verk i en slik stil.

Denne oppgaven baserer seg på å analysere hovedsakelig artikler, kronikker, kommentarer og leserinnlegg og det er naturlig å tro at genre-messig vil man holde seg innenfor de stabile rammene som er satt. Det finnes heller flere måter å representere flyktning-debatten.

Meningene er delte og innenfor hver side finnes det varierte måter å representere sitt syn på.

Med tanke på stil skildres debatten gjennom et bredt spekter av språk, noen tekster er aggressive i sin kritikk for eller mot innvandring, mens andre maner til politisk diskusjon.

Målet må være å finne noen fellestrekk som går igjen i debatten, og gjennom det si noe mer om hvordan de siste årenes norske medier har forholdt seg til samfunnssituasjonen.

3.0 Dekning, språkbruk og debatt 2005-2013

Flyktningssituasjonen som oppsto langs Europa og Norges grenser fra 2014 var et naturlig vendepunkt innenfor temaet i perioden 2005-2016. Før denne oppsto var debatten en ganske annen. I dette kapittelet vil jeg undersøke hvilke meninger og diskusjoner som preget avisene fra 2005 frem til flyktningssituasjonen fra 2014-15 og utover sett med norske øyne ble prekær.

I dette kapittelet vil jeg altså fokusere på hovedlinjene som går igjen i avisene i løpet av årene frem mot utbruddet av den syriske borgerkrigen og den påfølgende flyktningssituasjonen. I debatten om innvandrings- og flyktningpolitikk gikk flere temaer igjen flere ganger i løpet av årene, eller ble skrevet jevnt om hele perioden. Det er derfor viktig å presisere at selv om jeg ikke skriver om absolutt alle temaer til enhver tid, betyr ikke det at det ikke ble diskutert i avisene. Mitt mål er dog å fange opp hvilke spørsmål som var aller mest aktuelle innenfor et år eller flere.

Innvandrings- og flyktningpolitikk var i 2005 tydelig et viktig tema i media, og i mine aviser ble det gjerne skrevet om flere ganger i løpet av en måned. Det fantes dog ingen konkret flyktningssituasjon som hang over temaet over flere måneder eller år. Likevel var mengden asylsøkere, hvilke av disse vi skulle ta imot, og hvem som skulle få bli en aktuell sak.

3.1 2005: Fokus på arbeid

Kjell Magne Bondeviks regjering styrte landet frem til oktober 2005, og uenighet rundt denne regjeringens innvandrings- og flyktningpolitikk var tydelig viktig før valget. I Dagbladet i april 2005 gikk SVs Heikki Holmås ut mot daværende kommunalminister Erna Solbergs forslag om å bare gi opphold til irakiske kurdere som faktisk var i jobb.

Å utelukkende gi opphold til de som er i arbeid er diskriminering satt i system. Taperne blir de som ikke har jobb, og gamle og syke. Altså skal bare de som er nyttige for oss få bli. Jeg skulle likt å se den presten som støttet Kjell Magne Bondevik i et slikt menneskesyn³⁷

Artikkelen var et tydelig signal om at venstresiden mente til omsorg for mennesker som hadde kommet til Norge, i dette tilfellet med fokus på irakiske kurdere. Holmås appellerte på samme tid til KrFs statsminister Kjell Magne Bondevik om nestekjærlighet, en grunnpilar i

---

³⁷ Tuva Raanes. *Dagbladet*. -Kynisk spill med menneskeliv, SV ut mot Jern-Ernas asylforslag. 10.4.2005

kristendommen han mente ble neglisjert i asyl-debatten. Verdt å merke seg er at Erna Solberg ble kalt «Jern-Erna» i overskriften av teksten, et tydelig tegn på at hun ble oppfattet som meget streng i sin innvandrings- og flyktningpolitikk.

Integrering var definitivt en ekstremt viktig del av debatten i 2005, og dette fremkom tydelig fra teksten i Dagbladet. Slik det fremsto var godt integrerte asylsøkere de som hadde arbeid og kunne forsørge seg selv. God integrering i det norske samfunnet ble redusert til et spørsmål om en person var i arbeid eller ikke. Også i Aftenposten i august samme år fremviste venstrepolitiker Olaf Thommesen det sterke fokuset på arbeid.

Vi har kun en politikk som skal beskytte oss mot at folk kommer inn i landet. Vi trenger et klarere skille mellom flyktninge- og asylpolitikken og innvandringspolitikken.....Vi trenger arbeidsinnvandring på alle nivå, fra vaskehjelper til professorer.³⁸

Olaf Thommesen gav i teksten uttrykk for at Norge måtte ta imot flyktninger, men at arbeidsinnvandring også måtte stå i sentrum, også fra utenfor Schengen-området. Han presiserte også i teksten at kommentaren ikke var en kritikk av Solbergs politikk. Også denne teksten gir et bilde av at debatten i 2005 var like mye en integreringsdebatt som en grensedebatt. Nytteverdien av de som kom til Norge ble vurdert opp mot om de virkelig behøvde å komme til Norge.

3.2 2006: Integrering, kultur og identitet

Etter stortingsvalget høsten 2005 dannet Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet regjering, og høyresiden havnet i opposisjon. Integrering forble et viktig fokus i aviser, fortsatt med en hovedvekt på arbeidsledighet. Et perspektiv som dog fikk mer og mer spalteplass var debatten om innvandrere og flyktnings tilpasning til norsk kultur. Dette rommet mer enn bare egenskaper til å kunne arbeide i Norge. Å lære seg språk hadde så langt vært en viktig del av debatten i forhold til arbeid, men religiøse hensyn og bydeler med høy innvandrerandel ble stadig oftere kommentert.

Sett med vestlige øyne var noen av synspunktene innenfor konservativ islam kontroversielle. Tvangsekteskap og et strengt syn på homofili var eksempler på betente spørsmål som ikke var

---

³⁸ Sand. *Aftenposten*. 2005

forenlige med norsk lov og kultur. Arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssens (AP) politiske forslag til motarbeiding av dette ble heftig diskutert i både regjeringen og Stortinget. I sentrum sto Hanssens forslag om aldersgrense på 24 år for familiegjenforening, samt en regel om sterkere tilknytning til Norge enn hjemlandet for innvandrere som ønsket familiegjenforening. Slik ble tvangsekteskap og identitet også en viktig del av integreringsdebatten. I Dagbladet i februar 2006 gikk flere høytstående venstreside-politikere ut mot sin egen, og kritiserte forslagene.

- Dette er et veldig kontroversielt spørsmål. Det er en regel som mest fremstår som absurd, finansminister Kristin Halvorsen (SV)³⁹

- En slik regel er et tiltak mot innvandring, og det er en helt annen debatt. Jeg ser per dato ingen argumenter som taler for det, parlamentarisk leder i Sp, Magnhild Meltveit Kleppa⁴⁰

Utsagnene var sterke innad i en regjering, og kunne minne om kritikken som haglet mot den tidligere regjeringens innvandring og integreringspolitikk.

Ut fra søk på «tvangsekteskap» i Atekst kan vi se at i VG, Dagbladet og Aftenposten økte andelen artikler ordet ble nevnt stort i årene 2006 og 2007, samt at det også fantes en topp i 2002. Dette underbygger det faktum at det stiltes spørsmål om hva ulike kulturer bragte med seg til Norge, og tvangsekteskap var svært sentralt innenfor denne debatten, spesielt med tanke på familiegjenforening.

4. desember 2006 kritiserte FrP-politiker Per Willy Amundsen regjeringen i VG for ikke å ha fulgt partiets forslag (Store likheter med Bjarne Håkon Hanssens forslag) i sammenheng med den nye utlendingsloven.

Dagens norske innvandringspolitikk er ikke bærekraftig. Innvandringen går på bekostning av kommende generasjoners muligheter til å vokse opp i et trygt og velstående land.⁴¹

---

³⁹ Alf Bjarne Johnsen, Marianne Johansen, Eirik Mosveen. *Dagbladet*. Rød-grønt raseri, Aps stortingsgruppe fikk munnkurv. 2.2.2006

⁴⁰ Johnsen, Johansen, Mosveen. *Dagbladet*. 2006

⁴¹ Per Willy Amundsen. *VG*, Innvandring er problematisk. 4.12.2006

Enkelte innvandrergupper kjennetegnes med at så mye som inntil 75% av annengenerasjon henter ektefelle i opprinnelseslandet, hvorav en stor andel antas å være ufrivillige ekteskap.⁴²

Amundsen fremviste til dels tøff retorikk overfor de som kom til Norge. Han appellerte til nordmenns usikre fremtid i møte med høy innvandring, og ekteskap fikk stor plass i artikkelen. Hovedtanken i avis-kommentaren var tilsynelatende at flere av de som kom til Norge i praksis ikke var integrerbare i det norske samfunnet, mye på bakgrunn av sin kultur og religion.

Interessant er også hvordan ordet «bærekraftig» ble brukt i Amundsens tekst. Bærekraft ble gjerne brukt i sammenheng med økonomi eller klima, men i teksten ser vi også at begrepet ble brukt om innvandrings- og integreringspolitikk. Naturligvis lå det et økonomisk spørsmål innenfor slik politikk. Der Amundsen snakket om et land som ikke lengre ville være velstående, siktet han sannsynligvis til en velferdsstat i fare på grunn av store utgifter til innvandring. På den andre siden nevnte han også at fremtidige generasjoners «trygghet» sto i fare, og dette var i større grad rettet mot trusselbildet fra innvandrergupper som ikke så lett lot seg integrere i norsk kultur.

3.3 «Naive Norge»

Mot slutten av 2006, etter store splittelser både i regjering og Storting, ble dokumentaren «Naive Norge» vist på TV2. Filmen handlet om fotograf og filmskaper Christopher Owe som flyttet inn på Holmlia i Oslo i et år. Filmen beskrev hans møter med et lokalsamfunn med høy innvandringsandel. Dokumentaren fikk stor oppmerksomhet for sine kontroversielle standpunkter overfor livet i bydelen. Blant annet reagerte Dagbladet på filmen.

Filmen må være en parodi på norsk fremmedfrykt. Det er nesten eneste forståelige forklaring på at TV2 valgte å vise programmet. En subtil kritikk av fordommer og irrasjonell angst for karri og muslimer, en metakritikk av hvordan mediene behandler innvandring og integrering.⁴³

SOS Rasisme gikk også på sin side sterkt ut mot filmen og reprisen av programmet ble kansellert. Filmen fremsto som fordomsfull og ble ikke ansett som et seriøst bidrag i å belyse

---

⁴² Amundsen. VG. 2006

⁴³ Helge Øgrim. Dagbladet. Var TV2-dokumentaren en parodi?. 5.12.2006

hverdagen i en bydel med høy innvandringsandel. I stedet bidro filmen til å forsterke et bilde av media som i overkant innvandringskritisk.

Massiv kritikk kom også fra Holmlia-beboere som ikke kjente seg igjen i bildet som ble formidlet gjennom filmen, mens andre forsøkte å ta opp bydelen i lys av innvandrings og integrerings-problematikk. Over to dager like før nyttår ble to kommentarer publisert i Dagbladet.

Nedenfor vil jeg, på bakgrunn av 20 års fartstid på Holmlia, få peke på tre områder som jeg tror er sentrale for å forstå hvorfor andelen nordmenn synker i bydeler som Holmlia: Skole og oppvekst, vold/trusler og kjønnsroller.⁴⁴

Den første kommentaren satte søkelys på at uansett hvor svartmalt og irrelevant «Naive Norge» var, fantes det en rekke utfordringer på Holmlia. Forfatter Nygaard tok tak i kulturelle forskjeller som førte til at nordmenn til tider ikke lengre følte seg hjemme på Holmlia. Han adresserte også at vold og trusler var en side ved Holmlia som var «unntatt offentlighet» og at folk ikke turte å melde om slike opplevelser i frykt for represalier.⁴⁵ Det ble mant til større åpenhet om slike vilkår, men redselen mot å bli sett på som rasist ble ofte for stor. Slik sett var ikke Nygaards kommentar bare et innlegg i sammenheng med hvordan kultur- og identitetskræsje skapte utfordrende bydelsmiljøer. Det fremviste også at den norske innvandrings- og integreringsdebatten ble svekket av et ønske om å være politisk korrekt.

Dagen etter skrev master-student og lærer i Groruddalen Ane Frislid Sveinhaug Marwah et innlegg til avisen, ganske så ulikt fra Nygaards kommentar.

Dessverre er det ikke første gang mediernes oppmerksomhet går til den som roper høyest om «islamifisering» og «paralellsamfunn» (Sikter til «Naive Norge»). Slik skaper debatten avstand istedenfor å bygge bro.....Det holder ikke å snakke statistikk når vi snakker integrering. Integrering er en langsom prosess, og små justeringer i tenkemåte og livsførsel synes ikke nødvendigvis på statistikkene.⁴⁶

Marwah minte leserne om at det ikke var en lett oppgave å integrere seg i det norske samfunnet. En hadde gjerne flere kulturer utenom den norske, og som lærer på en skole i Groruddalen så hun det som sitt oppdrag å bidra til alle de små endringene som til sammen

---

⁴⁴ Arnfinn Nygaard. *Dagbladet*. Den vanskelige debatten. 27.12-2006

⁴⁵ Nygaard. *Dagbladet*. 2006

⁴⁶ Marwah. *Dagbladet*. 2006

utgjorde vellykket integrering. Denne teksten var vesentlig mer innvandringspositivt rettet enn Nygaards tekst. Et viktig poeng som også ble tatt opp var forholdet mellom praksis og statistikk. I følge Marwah var mediene og politikernes fokus i integreringsdebatten rettet mot statistikk. Dette førte gjerne til at det var dårlige eksempler som ble trukket frem, mens de gode eksemplene forsvant i skyggen. Bruken av statistikk foran å se på de mange enkeltskjebnene som fantes skulle bli særdeles viktig videre mot flyktningkrisen et knapt tiår senere.

Et siste poeng jeg ønsker å ta opp i forbindelse med disse tekstene er Marwahs observasjon av at sakene som problematiserte innvandring og integrering fikk mest oppmerksomhet i media. Nygaard opplevde derimot at frykt for å bli stemplet som rasist, gjorde at saker som tok for seg problematikken ikke ble skrevet. Begge tekstene konkluderte med at «Naive Norge» ikke kunne sees som et seriøst innlegg i debatten. De pekte også begge på at det fantes både positive og negative trekk ved å bo i en bydel med høy innvandring, men følte at sine synspunkt ikke ble trukket godt nok frem i media.

Oppsummert dreide altså debatten i 2006 over fra et fokus på innvandrere i arbeid til en debatt som i større grad omfattet kultur, religion, og hvordan møtet mellom Norge og innvandrere kunne skape vanskeligheter for alle parter. I politikken var debatten farget av sterk uenighet og ordbruk. Ap slet med å få Sv og Sp med på en streng linje i innvandrings- og integreringspolitikken og i kraft av et godt valgresultat i 2005 fikk FRP stadig mer spillerom som motsvar til regjeringen.

3.4 2007: Kvinnesyn, generalisering og skepsis

Bjarne Håkon Hanssen mislyktes med å få på plass sine tiltak mot tvangsekteskap. Denne debatten gjorde seg fortsatt gjeldende i 2007. Det var dog andre saker som fikk merkbart økt oppmerksomhet i sammenheng med innvandring og integrering dette året, «voldtektsbølgen», og frigjøring av innvandrerkvinner.

På nyåret opplevde Oslo en økning i voldtekter, og i 2007 ble rekorden for antall anmeldte voldtekter og voldtektsforsøk i byen slått.⁴⁷ I løpet av våren raste debatten om menn med innvandrerbakgrunns rolle i den dystre utviklingen. I et radio-intervju med FrPs justispolitiske

---

⁴⁷ Olav Røli. *Aftenposten*. 2007 ble det verste voldtektsåret noensinne i Oslo. 20.10.2011

talsmann, Jan Arild Ellingsen, ble det satt spørsmål ved sammenhengen mellom voldtekter og gjerningsmennenes etniske og kulturelle bakgrunn. Dagen etter var SOS Rasisme på pletten i Dagbladet.

*FrP prøver nå å sette likhetstegn mellom innvandrere og voldtektmenn. SOS Rasisme anser dette som en rasistisk kampanje som hindrer bekjempelse av voldtekter.....
Denne forskjellsbehandlingen avslører et grunnleggende rasistisk menneskesyn. Å tillegge grupper av mennesker kollektivt ansvar for ugjerninger begått av enkeltpersoner er rasisme. Det er like rasistisk i 2007 som det var i 1930.⁴⁸*

Melbye brukte utvilsomt sterk retorikk i teksten. I sin sammenligning mellom 2007 og 1930 trakk han indirekte sammenligninger mellom FrP og Nazi-Tyskland. Denne ordbruken mot det nest-største partiet i Stortinget var relativt dramatisk, og få dager senere svarte Ellingsen i samme avis. Enda mer interessant er dog at også andre partier mente at FrP kunne ha et poeng i sammenhengen mellom integreringsproblemer og voldtektene i Oslo. Den eneste stortingsrepresentanten med innvandrerbakgrunn i 2007, Saera Khan (AP), gikk en uke senere ut i et artikkelintervju og fordømte konservative muslimske innvandrer menns holdninger.

Det er kvinnesynet blant konservative innvandrer menn som må på bordet, sier Khan, som er stortingsrepresentant og medlem av Aps sentralstyre.....Hun viser til at mer enn 65 prosent av overfallsvoldtektene begås av innvandrer menn, og legger til at de fleste kommer fra Irak og Somalia.⁴⁹

Khan trakk parallellen mellom voldtektene og et syn på kvinner som ikke hørte hjemme i Norge. Kvinnesynet som ble presentert var på mange måter knyttet til andre kontroversielle temaer som tvangsekteskap og omskjæring. Voldtektene var ifølge dette synet en forlengelse av problemene Norge hadde med integrering. Interessant er også at denne kritikken kom fra en av innvandrerne «egne». Hun kom fra et regjeringsparti som sto på motsatt side av FrP, som var blitt kalt rasistisk kun en uke tidligere. Khans innlegg kan dermed ha hatt større gjennomslagskraft enn FrP. Hun snakket også her om konservative innvandrer menn som gruppe, og siktet spesielt til irakiske og somaliske menn, ikke enkeltindivider. Slik falt dette også under SOS Rasismes definisjon av rasisme, uten at SOS Rasisme svarte Khan tilbake. Dette kan si oss litt om at FrP så sent som i 2007 fortsatt var et til dels «uglesett» parti i

---

⁴⁸ Pettersen. *Dagbladet*. 2007

⁴⁹ Alf Bjarne Johnsen, Marianne Johansen. *VG*. til kamp mot innvandrer menn. 8.3.2007

forhold til sitt innvandringssyn. Ikke alle mente at partiet hadde meninger som hørte hjemme høyt i norsk politikk. Dette til tross for at partiet hadde mange seter i Stortinget.

Kvinnesyntet blant innvandrer menn ble i 2007 utfordret av andre og på flere fronter. Kadra Yusuf, kvinnen bak skjulte video-opptak av imamer som oppfordret til omskjæring av jenter i 2001, ble i april 2007 utsatt for vold. Volden var, ifølge Yusuf, en følge av hennes uttalelser om at koran-fortolkere måtte endre sine konservative tolkninger av kvinnerettigheter.

Journalist Iffit Qureshi skrev senere i april 2007 i Dagbladet kommentaren *Tvang eller frigjøring?*

Dessverre blir spørsmålet om frigjøring av innvandrerkvinner alt for ofte relatert til deres kultur, religion eller familieliv. Premissleverandører for diskusjonen har en forestilling om at norske kvinner allerede har oppnådd likestilling og frihet, og at denne modellen må «tvangsoverføres» på alle innvandrerkvinner, basert på undertrykkelse som enkelte kvinner har opplevd. Medienes overdramatisering av disse historiene har ført til at innvandrer menn og spesielt muslimske menn blir fremstilt slik at det virker som om overgrepene er en del av deres kultur, av deres innerste vesen, nærmest - mens norske menn slipper denne type stigmatisering.⁵⁰

Qureshi gikk til angrep på generaliseringen av innvandrere, som vi så eksempel på i Khans innlegg, og snakket om at mediene «overdramatiserte» hendelser det ble skrevet om. For Qureshi fremsto det i media som at overgrepene innvandrerkvinner ble utsatt for, hadde ulik bakgrunn enn det norske kvinner blir utsatt for. Dette i kraft av at det lå i innvandrer menns iboende kultur å begå overgrep. Når norske menn begikk et overgrep hadde dette dog ingenting med deres kultur å gjøre, men var i større grad en isolert enkelthendelse.

Om at innvandrerkvinner skulle få samme rettigheter som norske kvinner brukte hun ordet «tvangsoverføring». Norske kvinners likestilling fremsto nærmest som et onde i denne teksten. Hun nevnte lengre fremme i teksten at det var på fronter som arbeid og utdanning innvandrerkvinner måtte frigjøres. I sammenheng med livet innad i familie og kultur avblåste hun de eventuelle problemene som kunne finnes. Tvangsekteskap og kjønnslemlesting ble blant annet ikke nevnt i teksten. Grunntanken i hennes kommentar var at

---

⁵⁰ Iffit Qureshi, *Dagbladet*. Tvang eller frigjøring?. 22.4.2007

«kvinnefrigjøringen» måtte skje innad blant mennesker med innvandrerbakgrunn. Det måtte skje på innvandrernes egne premisser, uten statlig innblanding.

Saera Khan og hennes parti-kollega Arild Stokkan Grande besvarte kommentaren seks dager senere og reagerte sterkt på Qureshis meninger. I deres øyne mente Qureshi at hvilke krav som stiltes til likestilling, skulle differensieres ut fra kultur, religion eller etnisitet. Deres mening var at ved krenkelse av ens rettigheter måtte samfunnet gripe inn, uavhengig av disse faktorene.⁵¹ Statlig innblanding var altså et nøkkelord i debatten som foregikk våren 2007. Man ønsket å bidra til større likestilling i innvandremiljøer, men ble møtt med skepsis, og denne diskursen var svært betegnende for avisåret 2007 innenfor innvandring og integrering. Kvinnesynet var et klart fokus og i løpet av sommeren ble dette ytterligere bekreftet ved at regjeringen satte ned strakstiltak. En ny handlingsplan mot kjønnslemlestelse ble lansert for årene 2008 til 2011. Senere skulle denne planen bli kombinert med en handlingsplan mot tvangsekteskap og alvorlige begrensninger av unges frihet.⁵²

I takt med voldtektene i Oslo og debatten rundt kvinnens plass i innvandremiljøer ble det også avdekket en stigende skepsis mot innvandring til Norge. En undersøkelse gjort av Statistisk sentralbyrå bekreftet trenden fra 1990-tallet om at etniske nordmenn holdninger til innbyggere med fremmed bakgrunn var i negativ utvikling. Frykt for terror og mistanke om trygdesnylting var de viktigste grunnene til dette. Forfatter Sohail Attiq Ahmed mente, som Qureshi at skjevvinling i media måtte ta skylden for mye av dette.⁵³ En måned senere kom det også frem i en undersøkelse at nordmenn ble mer og mer kritiske til integreringsarbeidet som ble gjort i landet. 47 prosent mente integreringen av innvandrere i samfunnet fungerte ganske eller meget dårlig, mens det samme tallet bare to år før var 37 prosent. Også flere enn før sluttet seg til påstanden om at innvandring fra muslimske land burde begrenses.⁵⁴

I lys av voldtektene i Oslo tiden på nyåret 2007, ville det nok være naturlig å trekke den slutningen, at det ble skrevet mye negativt, og for lite positivt om innvandrere. Ahmed kan ha hatt et poeng, og i så fall kan vi betegne dette som holdningspåvirkning fra medias side. Dette er naturligvis kun en hypotese. Generaliseringen av innvandrer menn i sammenheng med

---

⁵¹ Saera Khan, Arild Stokkan Grande. *Dagbladet*. Frigjøring eller tvang?. 28.4.2007

⁵² Regjeringen. 2012. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/handlingsplan-mot-tvangsekteskap-2008-20/id670392/>. Handlingsplan mot tvangsekteskap. aksessert 21.2.2017

⁵³ Sohail Attiq Ahmad. *Aftenposten*. Den økende skepsis mellom oss. 16.3.2007

⁵⁴ *Aftenposten*. Nedslående om integrering. 3.5.2007

voldtekter og et dårlig kvinnesyn kan ha gjort at leserne opplevde innvandrer menn generelt som truende.

Et siste poeng jeg vil ta opp er et ord som dukket opp ved flere anledninger, og i stor grad ble relatert til innvandrings- og integreringspolitikk.

En undersøkelse fra Senter for leseforskning ble for kort tid siden offentliggjort. Den viser resultatet av snillismen. Ikke-vestlige innvandrere som har bodd i Norge i 15 år, kan ikke mer norsk enn de som har bodd i landet i kort tid.⁵⁵

Innlegget var sterkt kritisk mot politikken som ble ført i Norge, men det mest interessante i dette sitatet var journalistikk-student Aksel Steinsvågs bruk av *snillisme*. Han siktet med dette til en regjering som sydde puter under armene til de som kom til Norge, og at det ikke stiltes høye nok krav til integrering i det norske samfunnet. Til vanlig var det en positiv kvalitet å være snill, men i tilfellet *snillisme* ble ordet negativt ladet. Det ble et uttrykk for overdreven snillhet, for ikke å skulle støte noen eller måtte ta vanskelige avgjørelser. Denne tråden vil jeg følge videre og ta opp igjen i sammenheng med min periode, da flere og flere slike begreper ble normalisert innenfor media frem mot 2016.

I 2007 fortsatte altså integreringsdebatten å være svært viktig. Spørsmål om hvilke kulturelle «laster» innvandrer menn brakte med seg til Norge var et hett tema i sammenheng med voldtekter, tvangsekteskap og omskjæring. Naturlig nok ble dermed også generaliseringen av disse gruppene et viktig moment i debatten, og flere ble beskyldt for å urettmessig behandle alle likt. Fra tidligere fortsatte også diskusjonen om visse områder i Oslo var spesielt problemutsatt. Jevnt over omhandlet de fleste saker hovedstaden, mens andre byer og områder ikke ble tatt opp i samme grad.

3.5 2008: Fortsatt fokus på arbeid

Stadig var arbeid et viktig tema i integrerings-debatten. Regjeringen besluttet at fra 2008 skulle innvandrere kvoterer inn i statlige jobber.⁵⁶ Denne løsningen ble møtt med kritikk på mange fronter. Naturlig nok var et av argumentene, som gikk igjen i flere debatter rundt kvotering, at dette kunne komme i veien for bedre kvalifiserte søkere. På den andre siden kom spørsmålet om hvem dette skulle gjelde, og om tiltaket var en for «enkel løsning».

---

⁵⁵ Aksel Steinsvåg. *Dagbladet*. Feilslått innvandringspolitikk. 30.6.2007

⁵⁶ Solveig Ruud. *Aftenposten*. Staten med kvotering i 12 etater neste år. 19.12.2007

Masterstudent i rettsvitenskap Sharma Sonika berømte politikerne for å vise handlekraft i sin kommentar like etter nyttår 2008, men hun mente integreringen heller burde komme gjennom tiltak for å endre holdninger blant arbeidsgivere.⁵⁷

Å kalle tiltaket for en «enkel løsning» var en interessant påstand. Mulig var det det enkleste å gjennomføre. Samtidig skulle man kunne stå inne for tiltaket i et politisk klima farget av uenigheter på området. Sonika mente at holdningsendringer blant arbeidsgiverne naturligvis måtte være et mer langsiktig prosjekt.⁵⁸ Spørsmålet om diskriminering overfor innvandrere i arbeidslivet var stadig til stede fremover i tid. Dette var langt i fra siste gang det skulle komme opp i avisene i løpet av perioden jeg undersøkte.

3.6 «Den norske rasismen»

Også innvandreres resultater i skolen var gjenstand for debatt tidlig i 2008, men i takt med disse og arbeidsdiskriminerings-debatten vokste det frem to andre aktuelle debatter. Først og fremst ble det satt søkelys på det som ble sett på som den norske rasismen. En stor undersøkelse foretatt innenfor journalist-yrket avdekket at en fjerdedel opplevde rasisme blant kolleger, samt at syv av ti journalister mente at etnisitet ble brukt som et poeng i saker der det ikke var relevant. Samtidig kom det også frem at syv av ti mente at vestlige og ikke-vestlige innvandrere ble forskjellsbehandlet i media.⁵⁹ Tallene var naturligvis urovekkende. De bidrog til å sparke i gang debatten om hvor rasistiske nordmenn var, og hva som lå i denne rasismen.

At undersøkelsen viste at såpass mange journalister mente at etnisitet ble brukt i saker der det ikke var relevant, kan tolkes som at det forekom en form for temakontroll i avisene. Thomas Mathiesen skrev om medienes mulighet til å sette dagsorden, og bestemme hvilke temaer som var aktuelle.⁶⁰ Hvis etnisitet ifølge medkolleger i journalistbransjen ble brukt som poenger i irrelevante sammenhenger gjorde dette at etnisitet for ofte ble et tema, til tross for at det ikke var hovedsaken. En slik gjentakende trend, hvor de involvertes etnisitet ble et unødvendig tema, kan ha bidratt til at leserne selv fikk en oppfatning av at etnisitet ofte var viktig.

---

⁵⁷ Sharma Sonika. *Aftenposten*. Kvotering er ikke løsningen. 3.1.2008

⁵⁸ Sharma Sonika. *Aftenposten*. 3.1.2008

⁵⁹ Marie Aubert. *Aftenposten*. Rasisme blant journalister – Undersøkelse avslører fremmedfrykt. 12.4.2008

⁶⁰ Mathiesen, 2010

I Aftenposten i slutten av mai gikk leder for FrP, Siv Jensen ut mot bruken av rasismebegrepet i en kommentar i Aftenposten.

*Rasisme er blitt et motebegrep i Norge. Godt hjulpet av stadig nye tiltak fra stortingsflertallets side. Det er trist.*⁶¹

Siv Jensen var tydelig uenig med politikken som ble ført av regjeringspartiene. Det var verdt å merke seg at hun kalte rasisme for et motebegrep. Dette betydde at hun mente at det hadde gått inflasjon i bruken av ordet, og at folk ble beskyldt for rasisme over en lav sko. Samtidig ble det en anklage mot utlendinger i Norge, om at det var enkelt for dem å beskyldte nordmenn for rasistiske uttalelser. På mange måter snudde hun situasjonen om, slik at det var nordmenn som var ofre for falske anklager, heller enn at rasistiske uttalelser fra nordmenn var vanlig.

Knut Olav Åmås i Aftenposten hadde også delvis lignende meninger, men fikk i sin artikkel i Aftenposten frem et noe annet perspektiv.

*Ordvalget og begrepsbruken er et mindre problem enn at alle beretningene om hverdagsrasisme er i ferd med å bli borte fra mediene, fordi de er så gammelt nytt.*⁶²

Åmås stilte spørsmål ved hva media dekket. I hans øyne ble det viet for mye plass i avisene til å diskutere om nordmenn var rasistiske overfor innvandrere, heller enn å ta for seg hendelsene som faktisk skjedde. Åmås argument vitnet om et lite paradoks. På den ene siden hadde den nevnte journalist-undersøkelsen avslørt at det fantes rasistiske holdninger i media, og at ikke-vestlige innvandrere stadig ble neglisjert. På den andre siden svarte media med en diskusjon om rasisme-begrepet, ikke om rasistiske enkelthendelser og hva man kunne gjøre for å forhindre disse.

3.7 Trusler mot norsk kultur og identitet

Rasismedebatten som utfoldet seg i kjølvannet av journalist-undersøkelsen, ble også akkompagnert av en annen debatt med tette bånd til innvandring og kulturforskjeller. Frem mot 17.mai 2008 ble nemlig flagging på nasjonaldagen heftig diskutert. Denne debatten var på ingen måte ny. Striden rundt flaggbruk på 17.mai hadde vært oppe flere ganger tidligere, og gapet mellom de som ønsket kun norske flagg, og de som åpnet for at innvandrere kunne

---

⁶¹ Siv Jensen. *Aftenposten*. Motebegrepet rasisme. 28.5.2008

⁶² Knut Olav Åmås. *Aftenposten*. Den norske rasismen. 10.5.2008

bruke egne nasjonsflagg, var stort. En spørreundersøkelse på nett i VG i tiden før nasjonaldagen viste kun 16 % oppslutning for fritt valg av flagg. Dette ut fra 51 617 stemmer, noe som kan sies å ha vært et relativt stort utvalg. Det kan dog tenkes at saken hyppigere ble lest av innbyggere som var opptatt av at det norske flagget skulle være i sentrum. Bakgrunnen for debatten i 2008 var at Oslo-ordfører Fabian Stangs overkjørte 17.mai-komiteen i Oslos forslag om forbud mot annet enn norske flagg på nasjonaldagen. Han ønsket ikke at andre flagg enn det norske skulle forbys, men håpte at alle ønsket å bruke norske flagg. Dette etter at Norsk Innvandrersforum ønsket at innvandrere skulle kunne bruke sine respektive flagg.⁶³

I en kommentar i Aftenposten snakket norsk-briten Andre Strachan om sitt forhold til 17.mai.

*Å ta med seg britiske eller tyrkiske flagg i 17.maitoget er for meg å vise manglende respekt for det norske.*⁶⁴

Respektløsheten Strachan viste til hvilte på et prinsipp om at menneskers identitet og kultur var manifestert gjennom hjemnasjonens flagg. Brukte man et annet flagg ville det ikke bare krenke nasjonen i seg selv, men krenke norske mennesker. Etiopiske Teshome Hunduma kastet seg også på samme argument og mente at innvandrere burde berike dagen med sine egne folkedrakter, sang, dans og kunst, ikke flagget. 17.mai var tross alt til minne om den norske grunnloven.⁶⁵ Disse aviskommentarene vitnet om forskjellige holdninger blant innvandrere i forhold til Norsk Innvandrersforums forslag. På samme tid bidrog flere norske skribenter med kommentarer i støtte til Fabian Stangs beslutning.

En observasjon er at en slik debatt kunne bli såpass blåst opp, men det var tydelig at de som her ytret seg som nordmenn vernet om det norske. Forslaget om valgfrie flagg på nasjonaldagen ble oppfattet som en trussel mot det Norge mange kjente, og som et tegn på at innvandrerne fikk innpass for sine syn. Det tilsynelatende uskyldige spørsmålet om flagg var nok mer politisk ladet enn man skulle tro.

Forsker Erik Henningsen satte også senere på året fokus på nordmenns kultur satt opp mot innvandrernes situasjon i Norge. I en kronikk snakket han om velferdsstatsprosjektet etter 2.verdenskrig som en samlende politisk faktor i Norge. I ettertid hadde velferdsstaten mistet sin politiske dimensjon. Nå var den en tilstand som heftet ved det særnorske. Den ble et

---

⁶³ Marianne Vikås, Mads A. Andersen, Stella Bugge. VG. Fabian tillater alle flagg på 17.mai. 24.4.2008

⁶⁴ Andre Strachan. Aftenposten. Manglende respekt for det norske. 18.4.2008

⁶⁵ Teshome Hunduma. Dagbladet. Å flagge sin identitet. 26.4.2008

uttrykk for norsk kultur. Ut fra dette brukte han begrepet *velferdsnasjonalisme*.⁶⁶ På ingen måte ble dette begrepet brukt i stor skala verken før eller etter kronikken, men begrepet var et godt utgangspunkt for å forstå noen av de norske fordommene overfor innvandrere. Som det norske flagget, var velferdsstaten et symbol på norsk kultur, og tanken om at utlendinger kunne nyte av disse særegne norske godene var et viktig uttrykk for fremmedfrykten i Norge.

Slik handlet 2008 i aviser vel så mye om norske forhold og identitet overfor innvandrere. Andre temaer jeg har snakket om var aktuelle, men møtet mellom nordmenn og innvandrere, og konflikter som kunne oppstå var hovedfokus i avisene i løpet av året. Til sist kan det også nevnes at Norge tok imot flere flyktninger enn noen gang i løpet av 2008.⁶⁷ Dette til tross for at Ap trumfet gjennom tiltak for å gjøre det mindre fristende å komme til Norge.

3.8 2009: Valgår og islamkritikk

I 2009 skulle det være nytt stortingsvalg, og dette påvirket naturligvis innvandringsdebatten. Temaet var svært aktuelt, og på FrPs landsmøte i februar kom dette tydelig frem. Siv Jensen introduserte begrepet «snikislamisering» i sin tale på møtet, da hun gikk ut mot de høye innvandringstallene til Norge. Beskyldningen om at innvandrere bedrev «snikislamering» av samfunnet var svært alvorlig, og uttrykket bidro til at FrP distanserte seg noe fra de andre partiene. Blant annet Jens Stoltenberg ba Jensen roe seg ned.⁶⁸

Et viktig spørsmål er naturligvis hvordan vi skal forstå Siv Jensens ytring. Vi kan si at direkte oversatt betydde snikislamisering å i skjul konvertere andre mennesker til islamsk religion og kultur. Trolig hadde dog snikislamisering for Siv Jensen i større grad en politisk betydning. Hun refererte sannsynligvis til den stadige økningen innvandrere til Norge, mange av dem ikke-vestlige muslimer. Slik fikk Norge en økende andel muslimer, og dette tolket Siv Jensen dithen at man kunne snakke om snikislamisering i det norske samfunnet.

Motsvar til Jensen lot ikke vente på seg, og det stormet i avisene i ettertid av talen. Doktorand ved UiB Pål Steiner var en av dem som argumenterte høyt i Dagbladet mot Jensens perspektiver.

---

⁶⁶ Erik Henningsen. *Dagbladet*. Velferdsnasjonalisme. 1.9.2008

⁶⁷ Statistisk sentralbyrå. 2016. <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvgrunn>. aksessert 3.3.2017

⁶⁸ Ingen forfatter. VG. Siv Jensen høster storm etter snikislamisering-innspill. 22.2.2009

Fremskrittspartiet har sammen med andre innvandringskritiske partier i Skandinavia, funnet sin dystopi i Malmö, den tredje største byen i Sverige.⁶⁹

FrPs kroneksempel på dårlig integrering var som Steiner påpekte, Malmö, nærmere bestemt bydelen Rosengård og dens problemer. Steiner brukte ordet «dystopi» om FrPs syn på integreringen i byen, et ord som bar med seg sterkt pessimistiske fremtidsutsikter. Selv om FrP i valgåret nok hadde som ønske å klart plassere seg i innvandringspolitikken, var det tydelig at Steiner med flere mente at partiet denne gang gikk for langt. Snikislamisering ble et ord i innvandringsdebatten som for alvor skapte reaksjoner over hele media, og etter min mening beviste debatten som fulgte at media til dels også kunne bidra til å støtte opp mot uakseptabel språkbruk og retorikk. Dette ved hjelp av den negative oppmerksomheten som ble gitt ordet. Som vi ser av dette tilfellet bidrog media til debatten på den kritiske måten Eide og Simonsen skrev om.⁷⁰ Avisene oppfattet at måten ordbruken og debatten utartet seg ikke var akseptabel, og hadde makt til å reagere på det. Senere på året snudde blant annet Jonas Gahr Støre i Dagbladet på flisa ved å gå ut med ordet snikgeneralisering, hvor han siktet til hvordan den offentlige debatten drog store grupper innvandrere under en kam.⁷¹

Til tross for reaksjonene mot ordet er det også viktig å bemerke at ordet «snikislamisering» ikke forsvant. Fra og med Siv Jensens tale ble det flere ganger tatt opp igjen og diskutert. Det var et tydelig eksempel på hvordan enkelte ord kunne dukke opp og sette sitt preg på en debatt over flere år.

I sammenheng med valgåret 2009 så det også ut som flere innvandrere åpnet øynene for FrPs politikk. Blant annet gikk FrPs stortingskandidat, Mazyar Keshvari ut og påsto at Norge var i ferd med å gå i samme retning som regimet han og hans familie rømte fra i Iran.⁷² FrP gjorde sitt beste valg noensinne senere i 2009. Retorikken som ble ført overfor innvandring og integrering bidrog nok til oppturen partiet fikk. Spesielt med tanke på at det noe mildere Høyre ikke gjorde et stort valg. Dette ble underbygget av en undersøkelse i Dagbladet i forbindelse med valget. I undersøkelsen svarte en av tre nye FrP-velgere at de hadde stemt på partiet på grunn av innvandringspolitikk.⁷³ Den rødgrønne regjeringen ble tross FrPs fremgang sittende, etter kun å ha tapt et mandat.

---

⁶⁹ Pål Steiner. *Dagbladet*. Jensens snikislamisering. 25.2.2009

⁷⁰ Eide, Simonsen. 2007

⁷¹ *Dagbladet*. Å snike inn fordommer. 11.9.2009

⁷² Gunnar Thorenfeldt. *Dagbladet*. Innvandrere rømmer til FrP. 3.3.2009

⁷³ Eiliv Frich Flydal. *Dagbladet*. FrP vinner stort på innvandring. 12.9.2009

I en kronikk i juli 2009 før valget diskuterte Anders Giæver den anspente debatten rundt islam.

*Islam har oppnådd nesten samme effekt som porno hadde i noen opphissede år på 80-tallet. Bare begrepet i seg selv var nok til sette sinnene fullstendig i kok.*⁷⁴

Giævers parallell mellom islam og porno var relativt kontroversiell i seg selv, men det som lå bak Giævers sammenligning var at islamdebatten nesten ikke lengre var levedyktig. Frontene var i hans øyne så steile og usaklige at debatten hadde endt opp på «nullpunktet». Inntrykket mitt er ikke helt det samme. Min tolkning er at debatten ikke nødvendigvis hadde mistet sin relevans, men den hadde til dels endret sin karakter. Fra å være fokusert på integreringen av innvandrere i Norge, endte debatten opp med å bli et varsku mot et islamsk trusselbilde i Norge.

3.9 2010: En delt by

En tidlig debatt i 2010 handlet om det muslimske miljøet i Grønland-området i Oslo. Etter hendelser der et homofilt par ble sparket etter og skjelt ut, og historier om muslimske jenter som ble dømt ut fra sin vestlige klesstil ble dette tatt opp i avisene. Oslo-beboer Fatima Tetouani ble intervjuet i Aftenposten og kommenterte det hun oppfattet som sterkt religionskontrollerende tendenser i bydelen.⁷⁵

*Men Grønland er mer muslimsk enn Marokko*⁷⁶

Hennes sammenligning mellom Grønland og et muslimsk land sa noe om hvilke strømninger som mulig var i ferd med å vokse frem i hovedstaden, og dette ble møtt med kommentarer i flere aviser. Skribent Mina Bai sammenlignet tilstandene med moraliserende menn i hjemlandet Iran, og avviste Ap-politiker Hadia Tajiks tankegang om at hver enkelt borger måtte jobbe for å unngå et moralpoliti i Grønlands gater. Bai mente at offentlige instanser måtte kobles inn for å få bukt med problemet. Overskriften lød «Grønland, en faresone.»⁷⁷ Å kalle Grønland en faresone midt i hovedstaden var sterke ord, og det kunne virke som Bai mente at man sto i fare for å havne i trøbbel om man befant seg i bydelen. En annen tolkning

---

⁷⁴ Anders Giæver. VG. Islamdebatt på nullpunktet. 13.9.2009

⁷⁵ Hilde Lundgaard, Olga Stokke. Aftenposten. Moralkontroll i Oslos innvandrergater. 9.1.2010

⁷⁶ Lundgaard, Stokke. Aftenposten. 9.1.2010

⁷⁷ Mina Bai. VG. Grønland, en faresone. 21.1.2010

kan være at hun ønsket å øke oppmerksomheten mot Grønland, ved hjelp av et sterkt språklig virkemiddel. Uansett tegnet hun et bilde av bydelen som unorsk og farlig for mennesker som ikke bøyde seg for konservativ islam.

Igjen havnet altså en bydel med høy innvandrerandel i fokus. Sammen med andre bydeler sør og øst i Oslo fikk disse i større og større grad status som problemområder i byen. Med innvandrerkvinner i front av kritikken kunne disse inntrykkene bli forsterket. Utover våren og sommeren ble det igjen skrevet flere saker om en splittet by. De gjentatte rapportene, intervjuene og kommentarene om «belastede» områder som nærmet seg små muslimske samfunn kan ha vært en kilde til endrede holdninger blant leserne. Inntrykkene av Oslo kunne også forsterkes av lignende avissaker om våre nabolands utfordringer.

3.10 Sammenligninger med naboland

Avisene hadde allerede i flere år beskrevet forhold i visse bydeler i Sverige. Siv Jensens «snikislamiserings»-utsagn kom blant annet på bakgrunn av tilstander i Malmö. Samtidig hadde også Danmarks strikte innvandringspolitikk blitt debattert i avisene som løsning for Norge. Disse landene var det naturlig for nordmenn å sammenligne Norge med.

I juni ble det skrevet om opprør i Stockholm-forstaden Rinkeby. I Aftenpostens artikkel sto beboeren Nagat Bakhet frem og uttrykte sin frustrasjon, både over de opprørende innbyggerne i bydelen og politiets passivitet. I samme artikkel sa politisjef Hans-Eric Neibig at det dreide seg om en mindre gruppe som ødela for alle innbyggerne i området.⁷⁸ Seks dager senere slo leder i Oslo FrP, Christian Tybring-Gjedde fast at det kun var et spørsmål om tid før lignende opprør kunne eksplodere i Groruddalen.⁷⁹

Min tolkning av de tilsynelatende store problemene i Sverige var at de kunne bli et tveegget sverd for avisleserne. På den ene siden kunne man oppfatte det som at integreringen var vellykket i Norge, da man ikke opplevde at det samme hadde skjedd i Norge. På den andre siden kunne dette skape frykt for at Norge var på vei i samme retning, spesielt med tanke på bydeler i Oslo med høy innvandrerandel. Det var denne frykten Tybring-Gjedde tydelig spilte politisk på da han nevnte Groruddalen som et potensielt åsted for et nytt ungdomsopprør.

---

⁷⁸ Odd-Inge Skjævesland. *Aftenposten*. Opprør i Rinkeby – Stockholmsbranner forsterker fordommer mot innvandrere. 10.6.2010

⁷⁹ Christian Tybring-Gjedde. *Aftenposten*. Forventer ungdomsopptøyer. 16.6.2010

Videre utover året kom det flere argumenter for at Sverige var blitt et utrygt sted å bo. I november ble en fremmedfiendtlig mannlig 38-åring tatt for å ved flere anledninger skyte mot innvandrere i Malmö.⁸⁰ Byen fremsto ofte i media som skrekkeksempelet på feilslått integrering. Dette kunne vi blant annet se fra FrPs kommentarer nevnt i kapittel 3.8. En måned senere sprengte en svensk-irakisk mann seg i luften midt i Stockholm. Mannen ble koblet til terror-organisasjonen Al-Qaida.⁸¹

Sett i sammenheng med omfattende norske mediedekning av den svenske integrerings-situasjonen kunne selvmordsbombingen bidra til å skape enda større frykt blant nordmenn. Dette kom i tillegg til den umiddelbare nærheten Norge hadde til Sverige, både geografisk og kulturelt.

Samme år hadde Sverigedemokraterna passert sperregrensen og fått 20 plasser i den svenske riksdagen, og høyrepopulistiske Folkeparti for frihet og demokrati hadde fått mer makt i Nederland.⁸² Disse partiene fikk mye dekning i norsk aviser. Den økte oppmerksomheten rundt disse partiene i Norge kan også ha forsterket oppfatningen av at disse landene faktisk hadde et problem med innvandring.

3.11 Kallenavn

Regjeringen forsøkte i løpet av 2010 å føre en strengere linje overfor asylsøkere som hadde fått avslag på sin søknad om opphold. Under en inkluderingsdebatt i mai skisserte statsminister Jens Stoltenberg planer for å øke målet for returtall i 2010. Dagbladet dekket debatten og som med «Jern-Erna» noen år tidligere fikk vi et eksempel på en avis tillegge visse egenskaper til en politiker gjennom sin språkbruk.

Men Tøffe Tom Stoltenberg lovt samtidig full mobilisering mot dem som utnyttet den norske gjestfriheten..... Jens Stoltenberg var imidlertid seg selv når han kom til inkluderingspolitikken.⁸³

«Jern-Erna» fremsto som et uttrykk for en gjennomgående streng innvandringspolitikk. Navnet var ikke nødvendigvis positivt ment, men det levnet ikke tvil om hvor Erna Solberg

---

⁸⁰ Sol-Gabrielle Larsen, Marianne Vikås. VG. Mann (38) pågrepet for skyting i Malmö. 7.11.2010

⁸¹ Kari Tone Flågen. VG. Svensk selvmordsbomber kobles til al-Qaida. 14.12.2010

⁸² Anders G. Kjøstvedt. VG. Høyrevind over Europa. 17.10.2010

⁸³ Rolf Fiske. Dagbladet. Jens vil kaste ut uønskede innvandrere. 5.5.2010

sto i politikken. I artikkelen om Jens Stoltenberg hadde navnebruken en noe annerledes effekt. Tøffe Tom hadde riktignok adjektivet «tøffe» i seg, men dette var også navnet på en særdeles komisk tegneseriefigur. I artikkelen fremsto derfor Jens Stoltenberg klønete i et forsøk på å være streng mot ulovlige innvandrere. Dette ble videre understreket av at han senere i artikkelen fikk tilbake sitt vanlige navn da det ble snakk om å være inkluderende overfor innvandrere som hadde fått innvilget opphold. Han «ble seg selv igjen». Avisen formet med dette et bilde av Jens Stoltenberg som sympatisk og inkluderende, men til dels på dypt vann når han snakket om innstramminger. Disse tilnavnene sier oss litt om hvordan avisene kunne påvirke en debatt ved å forme politikernes personligheter gjennom relativt simpel språkbruk.

Oppsummert gjennom 2010, bidrog avisene til å skape et bilde av en stadig mer delt hovedstad, godt hjulpet av reportasjer og hendelser fra Sverige. Populistiske politikere og strengere rammer rundt om i Europa fikk også større dekning, i takt med stadig større innpass i sine respektive land politiske instanser.

3.12 2011: Maria Amelie

Tidlig i 2011 kom Maria Amelie, en ulovlig russisk innvandrer som hadde bodd i Norge i åtte år, i sentrum for den norske innvandringsdebatten. Hun hadde skrevet bok om sitt liv som ulovlig innvandrer i Norge og i januar 2011 ble hun pågrepet og sendt tilbake til Russland. Dette førte til en splittet og omfattende debatt rundt hennes opphold i Norge.⁸⁴

Ut fra et partibarometer utført av Synovate kom det frem at Ap tjente på den tøffe linjen mot Maria Amelie. Igjen fikk Jens knyttet til seg beskrivelsen «Tøff», men denne gang i en for hans eget politiske virke mer positiv sammenheng.⁸⁵ «Tøff» var i dette tilfellet ikke et uttrykk for noe som ikke passet hans personlighet, men at avgjørelsen om å sende ut Maria Amelie var en sterk og nødvendig beslutning som gav ham økt oppslutning på meningsmålingene.

Saken fikk dog konsekvenser i form av lovene for arbeidsinnvandring. Maria Amelie fikk, tross utkastelsen, søke om arbeidstillatelse. Denne ble innvilget og hun returnerte til Norge i april.⁸⁶

---

⁸⁴ Lars Akerhaug. VG. Dette er historien om Maria Amelie. 13.1.2011

⁸⁵ Veslemøy Lode, Vegard Kristiansen. *Dagbladet*. Velgerstrøm til Tøffe-Jens. 31.1.2011

⁸⁶ Ingen forfatter. *Dagbladet*. Maria Amelie er i Norge. 17.4.2011

3.13 Skepsis

I et artikkelintervju med Venstre-politiker Abid Raja kom det tydelig frem at også politikere i sentrumsnære partier var særdeles skeptisk til utviklingen i Groruddalen.

Etniske nordmenn flytter ut fra Groruddalen i tusentall, mens minoritetsbefolkningen flytter inn. Opptil 4 av 10 søker skolebytte fra skoler med svært høy minoritetsandel. Det rapporteres om elendige språkmiljøer i barnehager og skoler, og trusler om juling hvis man har salami på matpakken..... - Dette er en tikkende klokke som bokstavelig talt vil eksplodere i ansiktene våre. Om 20 til 50 år vil det være for sent. Da vil vi ha fått franske og britiske tilstander - der egne samfunn har indre justis, innvandrerne er systematisk dårlig integrert selv i tredjegenasjon, patriarkalske holdninger florerer og muslimer blir radikaliseret. Faresignalene er der.⁸⁷

I lys av selvmordsbomben i Sverige høsten 2010 var ikke dette en oppsiktsvekkende holdning. Meningene ble tydelig forsterket av at en politiker fra Oslo med innvandrerbakgrunn så såpass alvorlig på forholdene. Rajas ordbruk kunne også fremstå noe spisset. Beskrivelsen av en tikkende klokke som ville eksplodere kunne sees som en parallell til en bombe. Om Raja mente det slik eller ikke er umulig å si, men skremselfaktoren lå ulmende i sitatet. Samtidig sa Rajas uttalelser oss noe om hvilke holdninger som kom ut overfor tilsvarende situasjoner i andre europeiske land. «Franske og britiske tilstander» hadde en tydelig negativ klang, og dette fremviste en oppfatning om at Frankrike og Storbritannia hadde mislyktes fullstendig med sin integreringspolitikk. Her kan vi trekke inn Faircloughs teori om hvordan stil fungerer som makt i media.⁸⁸ Raja viste i innlegget en relativt muntlig, men dyster språklig stil i innlegget. Med den «tikkende klokken» og «franske og britiske tilstander» viste han ikke eksplisitt til hva som kunne skje om innvandringen fikk fortsette i samme tempo. Det kan derimot sies at han gjennom en slik stil impliserte at det lå en overhengende trussel om farlige parallellsamfunn i, og eventuelle terrorangrep i Norge.

Det var også tydelig at integreringssituasjonen i bydeler av Oslo fortsatt var særdeles viktig. Man kunne lese svært lite om tilsvarende situasjoner i andre deler av landet. Dog kan årsaken til dette ha vært at Oslo hadde en vesentlig større innvandringsandel enn andre byer og innvandrerne ble mer og mer konsentrerte i enkelte områder.

---

⁸⁷ Andreas Slettholm. *Aftenposten*. Advarer mot terror fra Groruddalen. 29.3.2011

⁸⁸ Skrede. 2017

Investor Jens Ulltveit-Moes bidrog til debatten med et økonomisk nytteperspektiv på innvandring i mars 2011.

- Ikke-vestlige innvandrere er et rent nettotap, ifølge Brockmann-utvalget. De arbeider bare en kort tid, og så går de inn i trygdesystemet. Ut ifra et liv arbeider de langt færre år enn det nordmenn gjør.⁸⁹

Ulltveit Moe så i kommentaren på innvandrere i et nytte-perspektiv, samtidig som han generaliserte mange mennesker inn i en gruppe. Utsagnet var i takt med «bærekraftig innvandring»-perspektivet jeg skrev om i kapittel 3.2. Dette sitatet var en liten del av en større tendens som gikk igjen i avisene jeg undersøkte. Ikke-vestlige innvandrere ble ofte sett på som en konstant, homogen gruppe som skapte økonomiske problemer for den norske velferdsstaten. Å snakke om ikke-vestlige innvandrere ekskluderte også europeiske innvandrere, og satte dermed de ikke-vestlige i et dårligere lys. Den største gruppen av ikke-vestlige innvandrere var muslimer, så man kunne si at det i utgangspunktet var muslimer som ble pekt ut som forklaringen for det meste som hadde gått galt ved innvandringen og integreringen i Norge. Dette kom også frem gjennom det store antallet saker som ble skrevet om islams påvirkning i norske samfunn.

3.14 22.juli 2011

En hendelse som skulle prege hele Norge i årevis fremover var tragedien 22.juli 2011. Terrorangrepet ble gjennomført av Anders Behring Breivik, en etnisk norsk mann med et høyreekstremistisk og hatefullt tankesett. I etterkant av angrepene var det landesorg i Norge, og også diskursen rundt innvandring- og integrering i media ble påvirket av handlingen.

Et leserinnlegg i Aftenposten diskuterte uken etter terrorangrepet et viktig perspektiv rundt 22.juli.

Hvis man klikket seg inn på Facebook minuttene og timene etter angrepene, kunne man lese statuser som «Fuck innvandrere» og «Jævla muslimer»⁹⁰

At mange umiddelbart trodde det var muslimer som sto bak terrorangrepet 22.juli var det naturligvis flere og sammensatte grunner til. At mediedekningen av innvandringen og

---

⁸⁹ Jonas Tjersland. VG. «Ikke-vestlige innvandrere er et rent netto-tap» Ulltveit-Moe mener de - uthuler velferdsstaten -. 23.5.2011

⁹⁰ Anita. Aftenposten. Spekulasjoner og rasisme. 1.8.2011

integreringen i Norge kunne fremstå i overkant negativ, kan ha hatt litt å si for oppfatningene til innbyggere i landet. I sammenheng med tidligere terrorangrep i Europa ville det også kanskje være naturlig å mistenke en islamsk aksjon. Likevel ligger det mer i utsagnene fra 22.juli. «Fuck innvandrere» og «Jævla muslimer» var en grov generalisering av en hel gruppe mennesker. Utsagnene la ansvaret for terrorangrepet på en hel gruppe uskyldige mennesker i Norge, allerede før gjerningsmannen var avslørt.

14.august understreket FrPs ordfører kandidat til Oslo, Carl I. Hagen, at han fortsatt mente at «nesten alle terrorister er muslimer».⁹¹ Dagen etter gikk Abid Raja også ut i Aftenposten og fordømte generaliseringen han mente FrP sto for, og viste til skepsisen som rådet timene etter 22.juli-angrepet. Han mente FrP utelukkende fremsto negative overfor innvandrere, og at man ikke lengre kunne bruke slik retorikk.⁹² Barne-, likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakken (SV) gikk en uke senere ut i VG også ut mot generalisering av muslimske innvandrere.⁹³

22.juli tok mye medieplass sensommeren og høsten 2011, men tegnene var tydelige på at om gjerningsmannen hadde vært av ikke-vestlig opprinnelse ville dette resultert i en ansent stemning i landet. Reaksjonen på tragedien ble en diskusjon om generalisering av innvandrere, og en oppmuntring til en mer positiv debatt som fokuserte på de positive sidene ved innvandring. På mange måter ble resultatet et oppgjør med en uheldig tendens, som ikke hadde noen direkte sammenheng med 22.juli.

Senhøsten 2011 ble Oslo rystet av en ny «voldtektsbølge», ikke ulikt i 2007. Noe bemerkelsesverdig var det at tross et stort medietrykk, var ikke fokuset denne gang i like stor grad på gjerningsmennene. Det fantes naturligvis saker der innvandreres rolle ble tatt opp, men det var innbyggernes trygghet og politiets rolle som sto i fokus. En hypotese er at det økte fokuset på trygghet, istedenfor etnisitet i voldtektsdebatten var et resultat av 22.juli og generaliseringsdebatten i etterkant av terroren. Oslo var en rystet by etter et turbulent år og generaliseringen om innvandrere hadde som nevnt like før blitt tatt opp i media. Dette påvirket nok avisene og politikerne til en mildere linje enn i 2007.

---

⁹¹ Berit Strøyer Aalborg. *Aftenposten*. Hagen angret ikke – Mener fortsatt at nesten alle terrorister er muslimer. 14.8.2011

⁹² Abid Raja. *Aftenposten*. Hva var det jeg sa?. 15.8.2011

⁹³ Audun Lysbakken. *VG*. Frykten for muslimer. 22.8.2011

3.15 2012: Innvandringstatistikk

Første halvår i 2012, satt i sammenheng med år tidligere i min periode, var relativt rolig med tanke på aggressiv retorikk og ordbruk overfor ikke-vestlige innvandrere i media. 22.juli var naturlig nok fortsatt friskt i minne. Debatten i media bar preg av dette, men det fantes noen saker som er verdt å ta tak i.

I midten av mars publiserte Statistisk Sentralbyrå en statistikk som sa at i år 2040 ville nesten halvparten av Oslos befolkning være innvandrere. Isra Zariat, en jente som hadde bodd i Norge hele sitt liv, gikk ut i Dagbladet og fant det merkelig at hun som barn av innvandrere var en del av statistikken. Hun så slett ikke seg selv som noe annet enn en nordmann, men ble likevel regnet som innvandrer. Med dette utgangspunktet trakk hun konklusjonen at hun også ble regnet som en «byrde» for innvandringspolitikken av Siv Jensen.⁹⁴

Zariat følte «innvandrerstempelet» som en knekk for sin egen identitet. Hun hadde aldri bodd i andre land enn Norge, men var ifølge SSBs statistikk en innvandrer. For SSB var dette naturligvis et definisjonsspørsmål. Et sted måtte linjen trekkes, og beslutningen ble å inkludere barn av innvandrere. Et viktig moment i denne saken ble dermed at mange kunne føle seg satt i bås som innvandrer av statistikken. Med dette i bakhodet er det viktig å se at slike undersøkelser ofte handlet om perspektiv. Enten undersøkelsen handlet om Norge, Oslo eller Groruddalen var det viktig å nyansere resultatene man fikk. En innvandrer var ikke i undersøkelsen kun mennesker som hadde kommet fra utlandet. Dette arbeidet kan avisene til dels ha sviktet litt med. Sannsynligvis i de fleste tilfeller ville dette være ubevisst, men som maktbærere i samfunnet snakket avisene for store mengder mennesker, og fremmedgjøringen av innbyggere var utvilsomt uheldig. Stemmer som Zariats var viktig i denne sammenhengen. Om SSBs definisjon av innvandrer var den «riktige» er et annet spørsmål, men slike undersøkelser som avdekket store forandringer kunne påvirke leseres holdning til en sak som dette.

Mye kunne tyde på at nordmenns forhold til innvandrere hadde endret seg noe etter 22.juli. 7.juni 2012 kunne VG konstatere at to av tre nordmenn mente forholdet til innvandrere var blitt bedre. Dette var 11 prosent høyere enn tilsvarende funn fra Integreringsbarometeret i 2010.⁹⁵ Samme dag spurte Aftenposten flere innvandrere om de opplevde nordmenns

---

⁹⁴ Isra Zariat. *Dagbladet*. Jeg trodde jeg var norsk, jeg. 18.3.2012

⁹⁵ Terje Helsingeng. *VG*. Nordmenn inkluderer mer enn tidligere. 7.6.2012

holdninger annerledes enn tidligere. Meningene var utvetydige i at det var blitt en positiv endring, selv om de mente at det fortsatt fantes fordommer blant ulike nordmenn.⁹⁶

Spørsmålet om holdningene hadde endret seg, kunne naturligvis være noe ledende for intervjuobjektene. Likevel føyde de små intervjuene seg inn som et eksempel på opplevelsen av noe endrede holdninger blant folk og i aviser. Samholdet etter 22.juli hadde koblet folk tettere sammen og dette gjorde seg utslag på holdninger overfor innvandrere. Et spørsmål er om avisenes holdninger hadde endret seg, eller om bevisstheten i media rundt dekning, ordbruk og retorikk hadde blitt skjerpet. Klimaet for å gå hardt ut mot beboere i Groruddalen og ikke-vestlige innvandrere kan enkelt nok ikke har vært til stede. Samtidig kunne avisene ha blitt påvirket av en lettere tone innenfor innvandringspolitikken.

3.16 Romfolket

I løpet av sommeren 2012 skulle dog nye problemstillinger komme frem i lyset overfor innvandrere. Tidligere år var innvandringsdekning i avisene normalt blitt dominert av saker om ikke-vestlige innvandrere, islam og integreringsutfordringer. I juli og august 2012 var det romfolk som fikk den store oppmerksomheten i mediene. I protest mot politiets mange aksjoner mot dem slo flere hundre romfolk seg ned ved Sofienberg kirke.⁹⁷ I løpet av få dager stilte Årvoll Eiendom AS en tomt på Årvoll noe lengre unna sentrum til midlertidig rådighet for romfolkene.⁹⁸ Leiren var naturligvis et uvant syn i norske gater og skapte stort oppstyr.

Kristine Krogstad skrev et innlegg i Aftenposten om det hun mente var uforsvarlig retorikk fra høyresiden i norsk politikk.

*Høyre og FrP vil forby tigging og busse romfolk ut av Norge fordi «de skitner til byen» og «ikke kan forsørge seg selv på en akseptabel måte».*⁹⁹

Et perspektiv som er viktig å diskutere i forhold til uttalelsene som ble vist til er hvordan innvandrerne ble fremstilt i et lys som på mange måter sa at de ikke kunne ta vare på seg selv. Det fremsto som at det krevdes politisk kontroll for at disse menneskene kunne leve i det norske samfunnet på en «riktig» måte. Slik hadde debatten om romfolkene mye til felles med

---

⁹⁶ Aftenposten. Har du merket at holdningene har endret seg?. 7.6.2012

⁹⁷ Aftenposten. Rom-protest. 11.7-2012

⁹⁸ Mathias Vedeler. Aftenposten. Flytter til stor privat tomt i dag. 14.7.2012

⁹⁹ Kristine Krogstad. Aftenposten. De er også mennesker!. 18.7.2012

integreringsdebatten som hadde foregått helt siden de første innvandrerne i moderne tid kom til Norge. At integrering naturligvis var nødvendig var ingen hemmelighet. Både politikere og aviser hadde et stort fokus på temaet og dette kunne virke degraderende for personene det gjaldt. «Å skitne til byen» var et enda grovere overtramp på en generell respekt for mennesker. Tigging og fattigdom kunne være grunnlaget for slike uttalelser, men samtidig utstrålte uttalelsen en tanke om at disse menneskene var mindreverdige, og ikke like «rene» som nordmenn flest.

I tillegg kommer tanken om at i en tid der debatten rundt ikke-vestlige innvandrere var preget av en mindre aggressiv tone, trengte man et nytt midtpunkt. Det fantes ingen spesielle fokus i innvandringsdebatten. Isolert sett var ikke romfolk-situasjonen et stort problem, og sett i Norges-skala påvirket romfolk-leiren svært få mennesker. Saken ble likevel blåst ut i mediene sensommeren 2012. Fokuset på romfolket kan dermed ha hatt en bakgrunn i at det ikke pågikk en debatt om ikke-vestlige innvandrere i avisene på tidspunktet. Naturligvis er dette bare en hypotese, men i perioden 2005-2016 var dette det eneste tidspunktet hvor europeiske innvandrere fikk merkbart mer negativ oppmerksomhet enn det ikke-vestlige fikk.

3.17 Profetens Ummah

Det tok likevel ikke mange måneder før islam igjen skulle komme i fokus i norsk media. I sammenheng med den voksende Syria-konflikten ble den østlandsbaserte islamistgruppen Profetens Ummah trukket frem i avisene. Flere av gruppens medlemmer hadde reist for å kjempe mot regimet i Syria, og frontfigur Ubaydullah Hussain ble arrestert for trusler mot to jorunalister, samt det norske jødiske samfunnet. Den islamistiske gruppen ble bygget opp ved å rekruttere unge småkriminelle som ønsket å søke seg nærmere sin religion.¹⁰⁰

Det hadde allerede i mange år blitt snakket om et voksende islamistisk miljø, og Norge hadde nylig blitt rammet av et grusomt angrep utført av en ekstremist på den andre siden av spekteret. Frithjof Jacobsen, kommentator i VG, kalte Profetens Ummah uspiselig og sammenlignet gruppen med norske nynazist-grupper.¹⁰¹ Jacobsens reaksjon på gruppen var å vise tydelig avsky. Et motsvar fra lege og muslim Trond Ali Linstad senere i november snudde dog rundt denne på saken.

---

¹⁰⁰ Olga Stokke. *Aftenposten*. Rekrutterer blant unge søkende muslimer. 26.10.2012

¹⁰¹ Frithjof Jacobsen. *VG*. Det farlige terrorakkelet. 9.11.2012

*Men hva om Profetens Ummah har rett? Jeg mener - i hvert fall i enkelte spørsmål?*¹⁰²

Linstad siktet til at gruppen hadde et sterkt fokus på Norges innblanding i konflikter i Midtøsten, blant annet støtten til Israel. Gruppens trusler mot journalister og jøder var uakseptable, men gruppen hadde også en politisk dimensjon som ikke kom frem i media. De oppfattet norsk politikk som uakseptabel. Dette politiske perspektivet ble neglisjert av avisene. Man kunne ikke diskutere med en islamistisk gruppe. Gruppen fremsto i media som en useriøs, men farlig aktør. Dette underbygges av at det ikke overhodet var blitt skrevet om organisasjonen i avisene før truslene kom frem i lyset. Dette tyder på at det kan ha vært en motvilje til å sette seg inn i andre sider av saken enn det avisene selv forfektet.

Dette føyer seg inn i en opplevd trend i perioden jeg har undersøkt, der det først ble skrevet om ikke-vestlige innvandrere da det oppsto et problem. Debatten fremsto unyansert ved å ikke fokusere på alle sider ved gruppen. Dette unnskyldte likevel ikke Profetens Ummahs fremgangsmåter, og på det grunnlaget gjorde avisene riktig i å stille seg skeptiske. Samtidig var også Profetens Ummah en konkretisering av islamiseringen i deler av innvandringstiljøene i Norge. Enkelt personer som Arfan Bhatti og nevnte Ubaydullah Hussain hadde vært nevnt i media tidligere, men mediedekningen om Profetens Ummah i oktober og november 2012 kunne for leserne fremstå som et bevis på uønskede strømninger basert på islam.

Året 2012 kan innenfor innvandring i media deles i to. Arven etter 22.juli var fortsatt absolutt til stede, og dette resulterte i en noe neddempet debatt. Fokuset ble også løftet fra ikke-vestlige innvandrere til europeiske romfolk i løpet av sommeren. Debatten rundt den islamistiske gruppen Profetens Ummah på senhøsten dreide derimot fokuset tilbake mot ekstremistiske tendenser som var i fremvekst i muslimske miljøer.

3.18 2013: Ny kulturdebatt og nytt valgår

Etter to perioder med rødgrønn regjering var det i 2013 klart for nok et stortingsvalg. Igjen skulle innvandring og integrering bli viktige temaer i valgkampen. Spesielt FrP brukte dette foran valget, og dette kom tydelig frem i avisene. Rundt årsskiftet 2012-2013 ble innvandrere igjen sentrum i en debatt om norsk kultur.

---

¹⁰² Trond Ali Linstad. VG. Ekstreme «islamister» kan også ha rett. 13.11.2012

Kulturdebatten sprang ut fra et spørsmål fra FrPs Christian Tybring-Gjedde til kulturminister Hadia Tajik om hvordan hun definerte norsk kultur og hvordan hun ville verne den. Hun svarte ved å peke på at kultur var i endring og at mye av norsk kultur var tilbakelagt og ikke ville savnes. Inger Merete Hobberstad kommenterte denne problemstillingen i Dagbladet ikke lenge etter.¹⁰³

*Globalisering og innvandring har brakt resten av verden tettere på nordmenn. Det er blitt lettere å sammenligne, å bli bevisst på gode sider ved det norske samfunnet og ønske å bevare dem.*¹⁰⁴

Hobberstads poeng var interessant. Dess nærmere utlandet kom oss dess mer bevisste ble vi vår egen kultur. Kulturdebatten som gikk på nyåret fremviste en trang etter å definere, legitimere og verne om sin egen kultur, for at den ikke skulle forsvinne. De samme tankene lå bak flaggdebatten på nasjonaldagen, som hadde gått flere år like før 17.mai. Blant annet i 2009 som nevnt i kapittel 3.8. Avisene bidro til det voldsomme fokuset på en norsk kultur i fare, ved å skrive mye om problemstillingen. Noe som nok bidro til å spisse debatten i enda større grad mot innvandrere var at kulturministeren Hadia Tajik ble sett som ikke-etnisk norsk. Tross vestlandsdialekt hadde fortsatt Tajik et utenlandsk navn og utseende, og som minister for kultur i Norge kunne hennes uttalelser fremstå som et angrep på norsk kultur fra en utlending. Med utgangspunkt i ordvekslingen mellom henne og Tybring-Gjedde ble det plutselig viktig å definere en konkret kultur for Norge, som kunne beskyttes fra ytre påvirkning. Å definere og leve opp til et lands kultur var ingen enkel oppgave for noen. Slik jeg tolker det fremsto debatten dermed som noe fiendtlig mot de som var kommet til Norge. Det var forventet at en innvandrer skulle innordne seg etter Norges lover, få arbeid og lære seg språket. Likevel ville innvandrerene tape på forhånd i møtet med beskyldningene om at selve hans tilstedeværelse i Norge ville viske ut norsk kultur.

I løpet av året før stortingsvalget i 2013 var FrP stadig i mediefokus på bakgrunn av sin innvandringslinje. At partiet ønsket å blant annet bidra til bygging av sperrer mellom Hellas og Tyrkia for å begrense den høye innvandringen over grensen kom frem i en kommentar i Aftenposten 22.juni.¹⁰⁵ Språkbruken mot partiet i avisene var verdt å legge merke til. Ansvarlig redaktør i VG, Torry Pedersens motkommentar til innlegget fikk tittelen

---

¹⁰³ Inger Merete Hobberstad. *Dagbladet*. Norsk friksjon. 4.1.2013

¹⁰⁴ Hobberstad. *Dagbladet*. 2013

¹⁰⁵ Ingen forfatter. *Aftenposten*. FrP vil bruke penger på asylmur i Hellas. 22.6.2013

«Festung Europa».¹⁰⁶ I tillegg til en klar parallell til Nazi-Tyskland illustrerte tittelen en motvilje mot FrP på bakgrunn av at partiet fremsto på en populistisk linje med andre mer kontroversielle partier rundt om i Europa. Selv om Pedersens språklige virkemidler var sterke var han ikke alene om slik kritikk av partiet. På den andre siden kunne det se ut som det var viktig for FrP å lufte innvandring som en viktig kampsak foran valget. Ved å vise til konkrete, men strenge tiltak hadde de et klart ståsted foran valget. Sommeren 2012 ble avisene dermed ikke preget av mange saker som gjaldt innvandring og integrering konkret, men temaet ble heller brukt som en av nøklene til valget i september. Til slutt skulle valget gi en klar seier for den borgerlige blokken, og etter forhandlinger dannet Høyre og FrP mindretallsregjering med Krf og Venstre som støttepartier. Valgresultatene sa tydelig at Høyre hadde økt sin oppslutning kraftig og sanket stemmer fra både de som tidligere hadde stemt på venstresiden, og på FrP.

Med FrP i regjering ble det nøret opp i gamle uttalelser. Statsminister Erna Solberg måtte svare for om det var i orden at Siv Jensen ikke tok avstand fra begrepet «snikislamisering», noe hun avblåste som en gammel debatt.¹⁰⁷ Geir Ramnefjell i *Dagbladet* omdøpte også i en kommentar Jensens parti til «Fordomspartiet» på bakgrunn av retorikken partiet førte.¹⁰⁸ Den nye regjeringen bar tydelig med seg bagasje når det gjaldt innvandringspolitisk retorikk, og dette bidrog til skeptisisme. Etter hvert skulle også da regjeringen bli satt på kraftige prøver. Den syriske borgerkrigen og båtflukt over Middelhavet skulle bringe ny problematikk frem i lyset. Derfor skulle også avisdekningen endre seg betraktelig i årene etter 2013. Fra et klart fokus på innvandring og integrering skulle flyktningpolitikk og flyktningssituasjonen ta over, og dette påvirket også språkbruken i aviser.

---

¹⁰⁶ Torry Pedersen. *VG*. Festung Europa. 23.6.2013

¹⁰⁷ *Aftenposten*. FrPs ubehag. 20.9.2013

¹⁰⁸ Geir Ramnefjell. *Dagbladet*. Fordomspartier. 22.9.2013

4.0 Dekning, språkbruk og debatt 2014-2016

I dette kapittelet vil jeg analysere hvilke endringer som kom frem i avisenes dekning av innvandrings- og flyktningssituasjonen etter utbruddet av den syriske borgerkrigen. Samtidig vil jeg også trekke frem fellestrekk jeg kan identifisere fra årene jeg har snakket om i forrige kapittel.

Da konsekvensene av den syriske borgerkrigen begynte å sette inn, endret mye seg i forhold til medias dekning av innvandrings- og flyktningutfordringer. Jeg ser rent kvantitativt sett, gjennom søk i Atekst, at disse endringene kom klart frem. Et søk på «flyktninger» avdekker at antallet saker (I alle aviser som ligger i Atekst) økte merkbart i 2014 og nesten firedoblet seg i 2015 sammenlignet med 2013. Også i 2016 holdt det seg på et nivå som var over tre ganger så høyt som i 2013. Ved samme søk på «innvandrere» kan vi se at i forhold til årene rundt tiårsskiftet var det en nedgang i antall saker med ordet i seg. Denne nedgangen var dog såpass minimal at vi ikke kan trekke noen større kvantitative konklusjoner fra dette.

4.1 Nye normaliserte begreper i sammenheng med flyktningssituasjonen

Før jeg går i gang med den kronologiske gjennomgangen av viktige saker og språkbruk fra 2014 frem til og med 2016 vil jeg adressere et knippe begreper som normaliserte seg i avisene i sammenheng med flyktningssituasjonen som nå oppsto. Disse begrepene var ord som gikk igjen over hele medielinjen, og de kunne uten nærmere tolkning virke fullstendig uproblematisk å ta i bruk.

Det fantes dog enkelte implikasjoner bak ordbruken som ikke bør forbigås. «Flyktningkrisen» er et slikt. Søk i Atekst viser at bruken av ordet eksploderte i 2015. Spesielt i VG og Aftenposten kommer dette frem gjennom over 200 saker som nevnte ordet i 2015, samt over 200 i VG, og over 100 i Aftenposten i 2016. Tilfellet Dagbladet hadde færre treff med litt over 40 saker i både 2015 og 2016.

En viktig grunn til at jeg oppfatter «flyktningkrisen» som noe problematisk er tidspunktet det dukket opp på i norske aviser. Det var først da det for alvor begynte å komme syriske flyktninger til Norge at avisene begynte å snakke om en «flyktningkrisen». Dette vitner om en oppfatning av situasjonen om at «flyktningkrisen» først ble til en krise da den nådde Norge. Krisen i Syria hadde vart siden utbruddet av borgerkrigen høsten 2011, og krigsskildringer

hadde hatt mye dekning i media. Resultatet av krigen, «flyktningkrisen» var ikke relevant i stor grad før den ble et norsk problem. Avisene signaliserte et norsk «eierskap» over krisen. Per Olav Ødegård i VG tok høsten 2015 tak i denne problematikken i en kommentar.

Først når Europa opplever krisen på kloss hold blir vi opptatt av det som skjer langt unna. Først når flyktninger står ved vår dør blir det viktig å hjelpe i krigens nærrområder.¹⁰⁹

Det som var nærmere nordmenn påvirket sterkere enn det som foregikk langt borte. Ødegård argumenterte for at krisen hadde pågått lenge og at det var flyktningene selv som var i krise, men i avisene kunne det fremstå som at det var nordmenn som sto overfor en krise, i form av trykk mot grensene.

Tett sammen med «flyktningkrise» hang ordet «flyktningstrøm». «Flyktningstrøm» kom frem i hundrevis av avissaker i min periode, men med en kraftig overvekt årene 2015-2016. I det en kalte menneskene som kom til Europa på flukt fra krig for en flyktningstrøm, kunne de oppfattes som en enhet. Enkeltskjebnene ble redusert til tall i en masse. På samme tid var strøm naturligvis assosiert med store mengder rennende væske. Flyktningstrøm kunne altså bli en metafor for en mengde som flommet innover Europas grenser, ikke som mennesker i nød som trengte hjelp. Bruken av ordet var blitt såpass normalisert at det ble en mer nøytral benevning politisk sett. Likevel er det ikke til å legge skjul på at ordet var en anelse devaluerende i forhold til enkeltmennesket. På samme tid var det også grovt generaliserende. Generalisering av minoritetsgrupper har vi sett flere eksempler på i løpet av perioden jeg undersøker. Syria-flyktningene ble også tydelig gjenstand for en slik generalisering.

I samme kategori kan vi også nevne «flyktningbølge», riktignok på langt nær så mye brukt, men benevnelsen hadde sammenheng med økningen av flyktninger som kom til Norge høsten 2015. På samme måte som «strøm», illustrerte «bølge» noe som skylte inn over oss, også i dette tilfellet noe Norge gjerne skulle vært foruten. Begge disse ordene signaliserte en naturkraft, som noe nesten upåvirkelig av mennesker. «Flyktningbølge» var nærmest en allusjon for flombølge. En slik beskrivelse kunne bidra til at leserne fikk et negativt inntrykk av flyktningene, tross at de faktisk var i desperat trang etter hjelp.

---

¹⁰⁹ Ødegård, Per Olav. VG. Den virkelige flyktningkrisen. 28.9.2015

I teorikapittelet skrev jeg om at flyktningene var en svak gruppe overfor mediene selv. Det var avisene som var de makthavende meningsbærerne i dette forholdet.¹¹⁰ Det kunne da være problematisk at mediene var store bidragsytere til å normalisere ordbruk som kunne svekke flyktningenes integritet. Flyktningkrisen, -strømmen og -bølgen gav i seg selv negative assosiasjoner. Når disse ordene ble oppfattet som en trussel mot Norge, heller enn å settes inn i flyktningenes situasjon kunne lesernes holdninger bli påvirket i samme retning. Ut fra å lese avisene kunne man få inntrykk av at Norges problem var av større omfang enn det flyktningenes problem var.

Det sterke fokuset på konsekvensene for Norge, med tilhørende begreper kunne også understreke en «oss og dem»-holdning. Flyktningene ble redusert til en trussel mot norsk velferd og kultur, og det kunne fremstå viktigere å redde Norge enn å hjelpe flyktningene. Blant annet pekte Per Olav Ødegård på hvordan konsekvensene for Norge ble viktigst, i den ovennevnte kommentaren fra VG.¹¹¹

4.2 2014: Dyster dekning og usikkerhet

I og med at den syriske borgerkrigen hadde pågått siden 2011 hadde konflikten blitt beskrevet detaljert gjennom krigsskildringer i media. IS hadde fått fotfeste i regionen, noe som hadde gitt større engasjement for vestlig innblanding. Dette resulterte også i større dekning av konflikten.

Handlingsforløpet gjennom perioden 2014-2016 var svært sammensatt, og rommet store politiske konflikter i både EU og forskjellige europeiske land. Naturlig nok kan jeg ikke gå nøyere inn i det som ble skrevet om alle disse sakene. Jeg vil ha fokus på sakene som angikk flyktningssituasjonen. Jeg vil dermed ikke gå nærmere inn på dekning av høyrepopulistisk fremvekst og politiske valg i andre land.

Selv om det ikke var uvanlig med krigsskildringer fra Syria tidligere ble det tydelig at situasjonen i årene fra krigens utbrudd i 2011 oftere og oftere ble beskrevet i media. En naturlig talsmann for forholdene i Syria var norske Jan Egeland, generalsekretær i

---

¹¹⁰ Mathiesen, Thomas. *Makt og medier*. 2010

¹¹¹ Ødegård. VG. 28.9.2015

Flyktninghjelpen. «Det er nådd et nivå av ondskap og humanitær krise som man ikke trodde var mulig» sa han til VG 17.januar 2014.¹¹²

I kraft av sitt virke og nasjonalitet fremsto Jan Egeland som en svært troverdig person i flyktning-sammenheng. Jeg tolker det slik at rapportene hans kunne bidra til å åpne øynene for folk her hjemme. Å bruke ham som talsmann var et lurt trekk av VG for å tiltrekke oppmerksomhet til Syria-konflikten. På motsatt side kan dette også ha bidratt til at nordmenn ikke kom nærmere konflikten. Når en nordmann, stående utenfor selve konflikten, kommenterte en krise fikk gjerne ikke leseren det samme inntrykket av situasjonen som om en faktisk flyktning fra krigen snakket. Ei heller ble det helt det samme når en politiker, trygt plassert hjemme i Norge, beskrev grusomhetene og hvordan vi enten måtte ta imot flere flyktninger eller hjelpe dem der de befant seg.

På samme tid ble oppmerksomheten nå sterkt rettet mot antallet flyktninger som døde på veien over Middelhavet. Til tider nærmest ukentlig kom det nye rapporter om forlis eller redninger av flyktningbåter i Middelhavsområdet. Skildringene fra denne flukten var minst like sterke som Egelands kommentarer om Syria-konflikten. Et eksempel var Dagbladets omdøping av havet til «Dødens farvann» 12.september 2014. I saken beskrev Dagbladet forholdene rundt hvordan menneskesmuglerne senket båter i fare for å bli tatt og hvordan norske båter reddet så mange de klarte. Det var dog ikke alle lands båter som fulgte de samme prinsippene om redning av flyktninger¹¹³ Disse sakene var gjerne akkompagnert av sterke bilder av overfylte båter og flytende lik.

Slike saker var et tydelig varsel om å åpne øyene for det som skjedde i europeiske grensevann. Om «Dødens farvann» var en hyperbolsk beskrivelse eller ikke kan diskuteres. Kombinert med sterke bilder fra et hav nordmenn gjerne assosierte med ferieliv og bading skapte det et inntrykk av at flyktningssituasjonen nå virkelig var alvorlig. Denne dekningen, som tidligere hadde vært noe sporadisk, slo med fullt trykk til i avisene i 2014. Naturligvis hadde dette også sammenheng med en faktisk økning i båtflyktninger over Middelhavet.

I Norge ble det høye flyktningantallet gjenstand for debatt. Denne debatten ble naturligvis også overført til avisspaltene. VG meldte 11.juli 2014 om et voksende flyktningproblem. UDI mente at anslaget på 11 000 asylsøkere til Norge var altfor lavt, dette grunnet høye tall på

---

¹¹² Harald Berg Sævereid. VG. Et nivå av ondskap og humanitær krise som vi ikke trodde var - ...mulig. 17.1.2014

¹¹³ Fransson, Line. *Dagbladet*. Dødens farvann. 12.9.2014

søkere fra Syria og Eritrea.¹¹⁴ Få dager senere meldte likevel SSB at «innvandringstoppen var passert». I sine tall tok derimot ikke SSB høyde for Syria-konflikten og de store mengder flyktninger som kom som resultat av den.¹¹⁵

SSBs tall var altså basert på tradisjonell innvandring og fanget ikke opp det økende antallet flyktninger fra Syria. I en tid der rapporter om flukt dominerte nyhetsbildet i tillegg til UDIs flyktning-anslag kunne SSBs utsagn tolkes som noe spesielt. Påstanden kan ha fungert noe beroligende på de som var bekymret for høy innvandring. Satt i sammenheng med hva som skjedde på Europas grenser ble påstanden bygget på et grunnlag som ikke reflekterte virkeligheten. Det var ikke rom for å basere anslag kun på normale innvandringsomstendigheter, da flyktningssituasjonen var alt annet enn normal. Sett i ettertid kan denne informasjonen fremstå som misvisende. Aftenpostens artikkel om SSBs tall kunne i kraft av sin overskrift, «Tror innvandringstoppen er passert», og innholdet i artikkelen ha påvirket leserne til å tro at en økt innvandring kunne avblåses.

De økende asylsøkertallene ble også brukt politisk. I juli gikk Heikki Holmås (SV) ut mot FrPs lovnader om strengere asylpolitikk i både VG og Dagbladet.

Gjennom hele sin levetid har FrP lovet at bare de fikk bestemme så skulle de gjennomføre en «kraftig innstramming i asylpolitikken», antallet asylsøkere og antallet som skulle få beskyttelse i Norge skulle drastisk ned, ja hele «90 prosent ned», lovet de sågar før valget i 2009.¹¹⁶

I kommentaren nevnte Holmås også at de høye tallene naturligvis skyldtes flyktningssituasjonen. Han mente FrP aldri hadde tatt høyde for slike hendelser i sin politiske retorikk. På bakgrunn av at FrP hadde gått inn for kraftige innstramminger konstaterte han at FrPs asylpolitikk var en bløff.¹¹⁷ Holmås kommentar var langt fra det siste eksempelet på hvordan politikere brukte media til å sverte andre partier i sammenheng med flyktningssituasjonen. Kommentaren viste at aviser kunne brukes til å utnytte relativt såre situasjoner til politisk bruk. På den andre siden har jeg nevnt mange tilfeller der FrP brukte avisene til å gå hardt ut mot innvandring, så denne politiske bruken var ikke begrenset til ett parti eller en person. Jeg oppfatter det slik at den eneste hendelsen som jeg har tatt opp som

---

¹¹⁴ Torry Pedersen. VG. Et voksende flyktningproblem. 11.7.2014

¹¹⁵ Barstad, Stine, Skogstrøm, Lene. Aftenposten. Tror innvandringstoppen er passert. 16.7.2014

¹¹⁶ Heikki Eidsvoll Holmås. VG. FrPs asylbløff er endelig avslørt. 22.7.2014

¹¹⁷ Holmås. VG. 22.7.2014

ikke ble brukt på et slikt politisk vis var 22.juli-terroren. Den mildnet innvandringsdebattklimaet noe, over en periode på litt over et år. Ellers kan det se ut som om direkte innvandring- og flyktningsaker var belastet i forhold til politisk bruk. Den syriske borgerkrigen var også et eksempel på hvordan noen situasjoner var utenfor Norges kontroll, og at dette ble brukt til politisk vinning for opposisjonspartier.

I august nektet regjeringen å ta imot 123 syke syriske flyktninger med begrunnelsen at de norske kommunene ikke ville ta dem mot. Mottaket av de 123 flyktningene var på anmodning fra FN. Justisdepartementet innrømmet at det hadde utviklet seg til en unntakssituasjon og at kvotestørrelsen for 2015 måtte opp til vurdering. Departementet understreket også at flyktningkvoten på 1000 satt for 2014 var generøs i forhold til andre land.¹¹⁸

Alle de siste artiklene jeg har nevnt vitnet om at det kom frem mye usikkerhet rundt innvandring i avisene i 2014. Det var vanskelig å spå hvor store innvandringsspørsmålene skulle bli i fremtiden, og dette skapte også grobunn for politisk uenighet. Sett i ettertid kan innvandringssituasjonen i 2014 tolkes som en oppladning til en enda mer prekær situasjon i 2015. Avisene beskrev klart hvilke lidelser som pågikk ved Europas grenser, men selve den politiske debatten skulle for alvor eksplodere i 2015. Det jeg også merker meg er at andre debatter som hadde gått innenfor tema, som kultur og integrering, ikke fikk like mye plass i avisene i 2014. Disse debattene måtte vike plass for et økende fokus på flyktninger.

4.3 2015: Dugnad

I takt med en dyster flyktningssituasjon måtte regjeringen i 2015 ta stilling til det vanskelige spørsmålet om hvor stor flyktningkvote Norge skulle ta imot. Dette skulle bidra til den mest omfattende debatten innenfor min tematikk og periode. Det var tydelig at debatten ikke kun handlet om flyktningtall og økonomi alene. Den skulle handle like mye om medmenneskelighet og vilje til å hjelpe.

Hjelpeorganisasjoner tydde tidlig til avisene for å fremheve behovene for flyktninghjelp. Blant annet i VG 11.mars 2015 trykte avisen en appell fra flere autoritetspersoner fra flyktninghjelp-sektoren. Disse ønsket at Norge skulle ta imot til sammen 10.000 syriske

---

¹¹⁸ Per Anders Johansen. *Aftenposten*. For syke for Norge. 18.8.2014

flyktninger i løpet av de to neste årene. Tittelen lød «Nasjonal dugnad for syriske flyktninger».¹¹⁹

En gruppe ledere for diverse hjelpeorganisasjoner sto bak teksten. Det lå derfor stor faglig tyngde innenfor temaet bak appellen. Verdt å merke seg er hvordan de brukte ordene «Nasjonal dugnad» for å beskrive sitt ønske om innsats fra Norges side. Slik jeg tolker denne ordbruken snakket forfatterne ikke bare til de norske politikerne, men hele folket. «Den norske dugnadsånden» var et kjent begrep om nordmenns evne til å stå sammen og ta i et tak der det trengtes, og dette ordvalget var nok neppe tilfeldig.

Halvor Fosli, skribent og sosiolog, gikk hardt ut mot dugnadsbegrepet i en kommentar i VG i mai. Tittelen lød «Misbruk av ord, manipulering av opinionen.»

Det er vanskelig å komme lenger unna dugnaden enn det integrering av flyktninger i Norge handler om, en virksomhet som er ytterst profesjonalisert, har store utslag på offentlige budsjetter og som er uten tidsbegrensing. Det er ikke dugnad dersom man stiller opp bare dersom staten dekker alle kostnadene, slik Kommune-Norge nå gjør.¹²⁰

Foslis kommentar var en interessant motvekt overfor dugnaden lederne av hjelpeorganisasjonene mente til. I hans øyne var å kalle flyktninghjelp en dugnad manipulering av opinionen. Hans hovedpoeng var at flyktninghjelpen i hovedsak var statens anliggende, ikke det norske folk. Slik saken fremsto i Jan Egeland m.fl. artikkel¹²¹ var den rettet mot folket, og dette så Fosli på som et feil utgangspunkt. En kunne ifølge Fosli ikke anvende ordet «dugnad» til en situasjon hvor innbyggerne ikke hadde særlig makt til å påvirke utfallet, og konsekvensene kunne vare over flere år. En «dugnad» ville også innebære at det ville være til det felles beste for alle deltagende, men store flyktningkvoter til Norge var ifølge hans mening ikke et gode. Dette på bakgrunn av blant annet parallellsamfunn og terrortrussel. Det fantes ingen fasit på hva som var riktig, men Foslis reaksjon kan ha vært et resultat av skeptisisme mot å ta imot et høyt antall flyktninger, både på kulturelt og økonomisk grunnlag. «Dugnad» var et tilsynelatende uproblematisk ord, men Fosli tolket det som manipulering av folket.

---

¹¹⁹ John Peder Egenæs, Jan Egeland, Anne-Marie Helland, Ann-Magrit Austenå, Åsne Havnelid, Liv Tørres, Tove R. Vang. VG. Nasjonal dugnad for syriske flyktninger. 11.3.2015

¹²⁰ Halvor Fosli. VG. Misbruk av ord, manipulering av opinionen. 31.5.2015

¹²¹ Egenæs, Egeland, Helland, Austenå, Havnelid, Tørres, Vang. VG. 2015

Resultatet av diskusjonene rundt flyktningkvoter ble at Stortinget vedtok at Norge skulle motta 8.000 Syria-flyktninger i løpet av tre år. Stortinget valgte også å ta imot 500 ekstra flyktninger på 2015-kvoten. Alle partiene utenom SV og FrP var enige i tallet. SV mente tallet var for lavt, mens FrP mente det var for høyt¹²² Uenigheten i tallet gjorde seg også utslag i avisene. Carl I. Hagen gikk blant annet ut i VG og gjorde det klart at Erna Solberg, og Jonas Gahr Støre burde skamme seg overfor det norske folk og dets økonomi. Han manet også til folkeavstemning om tallet i sammenheng med kommunevalget høsten 2015.¹²³

Hagen var ikke alene om å støtte opp om FrPs forslag til folkeavstemning. Forslaget var naturlig nok i tråd med FrPs strenge politikk overfor flyktninger og innvandrere og det skapte reaksjoner. Jeg tolker at det i like stor grad var en del av et politisk spill i mediene, før kommunevalget. FrP kunne bruke tapet i Stortinget til å sanke flere stemmer, og slik jeg ser det var dette en mulighet til å vise hvordan andre partier også i regjeringen, neglisjerte FrP på deres hjemmebane. Å kreve en folkeavstemning hadde også et populistisk preg over seg. De folkevalgte hadde kommet frem til flyktningkvoten gjennom et flertall som skulle representere folket. Kravet om folkeavstemning viste en klar splittelse blant regjeringspartiet FrP og støttepartiene Venstre og Krf rundt flyktningsaken.

4.4 Fornuft eller følelser

Spesielt fra sommeren og frem mot flyktningpasseringene på Storskog i Finnmark senhøsten 2015, der det oppsto uvanlige høye flyktningtall, er det et poeng jeg ønsker å understreke. Mellom alle konkrete tiltak og forslag fra politiske partier fremsto debatten i avisene i like stor grad som en debatt om fornuft eller følelser. Slik jeg ser det kunne meningene om saken deles inn i to forskjellige leirer. På den ene siden hadde man de som ønsket flere flyktninger velkommen til Norge. Denne siden appellerte til medmenneskelighet, og mente den andre siden var kynisk og følelsesløs. Et godt eksempel på dette er kommentaren «Finn deg en flyktning», av Marte Michelet i Dagbladet 24.august 2015.

Det er på tide å brette opp skjorteermene, sette på vaffeljernet og gi syrerne den varme velkomsten de fortjener.....En del nordmenn som ser bildene av flyktningene i Middelhavet har bare lyst til å pælme dem ut på havet igjen. De ser dem som en

---

¹²² Kirsten Karlsen, Linn Kongsli Hillestad. *Dagbladet*. Full splid om Syria-avtalen. 11.6.2015

¹²³ Carl I. Hagen. *Dagbladet*. Erna og Jonas burde skamme seg. 18.6.2015

*muslimsk invasjonsstyrke, eller som lopper, lus, rotter - snyltere som bare vil hit for å suge velferdsstaten tørr, og som vi må gjøre alt vi kan for å hindre på veien.*¹²⁴

Kommentaren underbygget mitt poeng ved at Michelet illustrerte motparten som en gruppe som ikke en gang så på flyktningene som mennesker. De fremsto kun som parasitter, knapt verdt noen ting for det norske samfunnet. Flyktningene var ikke her fordi de trengte hjelp, men fordi de invaderte Norge i en søken etter lykke. Utdraget fra Michelets tekst hadde også klare paralleller til dugnads-begrepet gjennom vaffelsteking og å brette opp skjorteermene.

På den andre siden ble det altså sett som viktig å ikke motta mange flyktninger til landet. En hovedløsning mente noen, var å hjelpe flyktningene i sitt nærområde. Denne siden appellerte til det de mente var fornuften. Å motta mange flyktninger ville skade norsk økonomi og velferd og man kunne ikke la følelsene komme i veien for dette. Et eksempel på dette var Kjell Madsens kommentar i Aftenposten 10.september 2015, «Varig unntakstilstand».

*Det handler nå om en overordnet ethos, nemlig propaganda for det gode. Det har oppstått en nyhetsmessig unntakstilstand.*¹²⁵

I teksten ble propaganda brukt om den opplevde ikke-kritiske holdningen i mediedekningen av flyktningssituasjonen. Propaganda forutsatte en bevissthet om å manipulere leserne til å være enig med det som ble skrevet, og var dermed en svært siktende påstand. Samtidig erklærte Madsen at mediesituasjonen var i en unntakstilstand. Han opplevde at det ikke var akseptert å diskutere eventuell problematikk i sammenheng med flyktningssituasjonen. Kort sagt tok følelsene overhånd, over en debatt som burde bli tatt seriøst.

I kapittelet om årene før flyktningssituasjonen fikk mye oppmerksomhet, tok jeg for meg hvordan politikere i avisene ofte fikk kallenavn ut fra sine egenskaper og handlinger i forbindelse med innvandringspolitikk. I midten av desember 2015 opprettet regjeringen en ny ministerpost, innvandrings- og inkluderingsminister. FrPs Sylvi Listhaug fikk jobben og skulle på mange måter bli symbolet på en «streng» norsk innvandringspolitikk. I sammenheng med den nye ministerposten ble også et flertall i Stortinget enige om å stille tøffere krav til integrering av asylsøkere.¹²⁶

---

¹²⁴ Marte Michelet. *Dagbladet*. Finn deg en flyktning. 29.8.2015

¹²⁵ Kjell Madsen. *Aftenposten*. Varig unntakstilstand?. 10.9.2015

¹²⁶ *Aftenposten*. Dugnadsleder Sylvi Listhaug. 17.12.2015

4.5 2016: Godhetstyranniet

Lederen i Aftenposten 24.januar 2016 tok for seg Sylvi Listhaug og regjeringens «streng» linje, i sammenheng med retur av flyktninger på Storskog. I teksten kom nok en gang bruken av «streng» om en politiker til uttrykk.¹²⁷ Tidligere i oppgaven snakket jeg om både Jens Stoltenberg og Erna Solbergs «etiketter», og det samme var absolutt tilfelle for Sylvi Listhaug. I lederen i Aftenposten oppfatter jeg ikke «streng» som negativt ladet, men som et varsel om at en ikke måtte la «strengheten» gå for langt. Oppfatningen av Sylvi Listhaug som «streng» må også settes opp mot et annet begrep, svært aktuelt for debatten rundt Syria-flyktingene i årsskiftet 2015-2016.

«Godhetstyranni» var et begrep som gikk igjen i avisene i sammenheng med Syria-flyktingene. I november 2015 ytret Sylvi Listhaug følgende ytring:

*Jeg reagerer på dette godhetstyranniet som rir det norske samfunnet som en mare.*¹²⁸

«Godhetstyranniet» var et tydelig negativt uttrykk. Betydningen av det var samfunnets plutselige tendens til å være svært medmenneskelig og god overfor flyktingene i nød. Samtidig lå det dermed også til grunn en «flukt fra fornuften» som jeg skrev om tidligere rundt høyresidens retorikk. Det mest interessante likhetstrekket mellom «godhetstyranniet» og «strenghetsbegrepet» er at begrepene «god» og «streng» fikk en litt annen mening enn til vanlig. Tyranni levnet ingen tvil og i samspill med «godhet» vridde det å være «god» (i dette tilfellet gjerne oversatt til medmenneskelig), til en dårlig egenskap. Det var ikke meningen at man skulle være god overfor flyktingene, da dette bidrog til å ikke tenke fornuftig om situasjonen. Det bidrog også til at flere flyktinger ville velge å komme til Norge.

Å være «streng» var ikke en beskrivelse man ofte assosierte med noe direkte positivt. «Streng» kunne i andre sammenhenger hvor ordet var i bruk, gjerne oppfattes som at man gikk litt for langt i «strenghet». Det kunne bety å være bastant og ikke åpen for andre ideer. I denne sammenhengen ble dog strenghet et uttrykk for å drive en fornuftig politikk, på tross av at vanskelige avgjørelser måtte tas.

Ingrid Aspelund, leder i Norsk folkehjelps solidaritetsungdom, kommenterte ordbruken i Dagbladet 9.august, ved å si at «det å bli kalt godhetstyrann er en hedersbetegnelse».¹²⁹ Hun

---

¹²⁷ Aftenposten. Den strenge må tenke seg godt om. 24.1.2016

¹²⁸ Linn Kongsli Hillestad. Dagbladet. Fra «Godhets tyranni» til «Asylvi». 16.12.2015

¹²⁹ Ingrid Aspelund. Dagbladet. Godhetstyrannens sanne natur. 9.8.2016

viste til omtanken og medmenneskeligheten mange norske innbyggere viste, og burde vise. Etter min mening er dog det mest interessante at Aspelund så seg nødt til å beskytte «godhetstyrannene». Dette viser at begrepet var blitt såpass mye brukt som negativt uttrykk at det krevdes et motsvar. Hun gjorde dette ved å snu om på begrepet. I hennes øyne var ikke godhetstyrann negativt, men en hedersbetegnelse.

4.6 Flyktningretorikk

Forskjeller i retorikk og språk kom også frem innad i regjeringen. Etter to separate besøk til forskjellige flyktningleirer i Midtøsten, Erna Solberg i november 2015, og Sylvi Listhaug i januar 2016, kom det frem vidt forskjellige måter å uttrykke seg på i intervjuer med Aftenposten. På spørsmål om hva som gjorde mest inntrykk fra besøkene svarte Erna Solberg med medfølelse og tristhet over de håpløse forholdene i flyktningleiren. Sylvi Listhaug svarte med å skryte av gode forhold, og hvordan å hjelpe flyktingene i nærområdet var den beste løsningen.¹³⁰ Riktignok var besøkene lagt til forskjellige flyktningleirer, og de to kan ha observert forskjellige forhold. Jeg kan vanskelig si noe om forholdene i de to leirene, men retorikken som ble ført hadde tydelige forskjeller. Ut fra retorikken kan det se ut som Erna Solberg var en del av det «godhetstyranniet» Listhaug advarte mot i artikkelen fra desember.¹³¹ Intervjuet med Listhaug viste derimot en tøff linje. Hun ville tydelig vise at selv et møte med en flyktningleir ikke ville rokke ved hennes politikk. Intervjuene var interessante med tanke på at det var snakk om de to samarbeidende regjeringspartiene, som viste en klar forskjell i måter å se saken på. De viste også en presse som i dette tilfellet opptro kritisk og sammenlignende overfor en betent politisk sak.

4.7 Islam-motstand

Et annet perspektiv i sammenheng med flyktningssituasjonen var motstanden mot islamsk påvirkning i Norge. Samfunnsdebattant Hege Storhaug var en av de mest fremtredende personene for dette perspektivet. Blant annet fikk hun prisen «Årets navn, 2015» etter en stemmeavgivning på VG Nett.¹³² I et intervju i Aftenposten 22.februar 2016 skisserte hun

---

¹³⁰ Olga Stokke. *Aftenposten*. Listhaug: - Det er å treffe folk, spesielt barna, og se at de har et godt - ...tilbud her.Solberg: - Det er motløsheten. Det er naturlig at de mister håpet. 3.2.2016

¹³¹ Stokke. *Aftenposten*. 2015

¹³² VG. <http://www.vg.no/spesial/2015/aaretsNavn/>. Årets navn. aksessert 4.5.2017

flere forslag for å holde muslimske asylsøkere borte fra landet. Intervjuet ble gjort i sammenheng med suksessen til hennes bok, «Islam, den 11.landeplage». I intervjuet foreslo hun blant annet militære grensekontroller i Europa, og å betale mennesker for å reise tilbake dit de kom fra.¹³³

Slik jeg ser det kan frykten for islam sees som en forlengelse av mange av debattene jeg beskrev i kapittel 3. Økt flyktningsantall kunne bære med seg mer av de opplevde problemene som var blitt beskrevet fra både Sverige og Oslo-forsteder. Problematikken omkring integrering av muslimer ble overført til å gjelde Syria-flyktingene som ventet i flyktningleirer og på asylmottak. Dette synet på flyktingene kunne også vitne om grov generalisering og fordommer mot muslimer.

Storhaug brukte islam som en forklaring på problemer både i Norge og i resten av Europa. Det var derfor viktig for henne å stenge de europeiske grensene for flyktingene. Hennes metode var definitivt et eksempel på det Mathiesen kaller forklaringskontroll.¹³⁴ I både dette Aftenposten-intervjuet, i boken hennes og ved flere anledninger la hun skylden på islam for omfattende strømninger som innebar velferd, fundamentalisme og kulturelle avvik. Hun skapte et bilde av flyktingenes religion som forklaring på opplevde integreringsproblemer.

Storhaugs perspektiver sto på motsatt side av skalaen, i forhold til den siden som ønsket å ta imot flyktinger i kraft av medmenneskelighet. Hennes argumentasjon var ikke økonomisk forankret. Den var et resultat av frykt for islamsk påvirkning, og hva den ville medføre i Norge. At Storhaug fikk prisen for årets navn 2015 i VG vitnet om at mange også delte hennes syn på islam og flyktnings situasjonen.

4.8 Innstramminger for bærekraft

I kapittel 3.2 så vi at Per Willy Amundsen brukte begrepet «bærekraft» om innvandring i 2006. Det siste jeg her ønsker å ta opp er at også Sylvi Listhaug og Erna Solberg brukte ordet «bærekraftig» om innstramminger i flyktningspolitikk, i et innlegg i VG i april 2016.

«Bærekraftig» var også her sterkt knyttet til et fortsatt velfungerende velferdssystem.¹³⁵ I denne sammenhengen kan «bærekraft» tolkes som at det viktigste for Listhaug og Solberg

---

¹³³ Olga Stokke. *Aftenposten*. Hege Storhaug mener ekstrem islam truer Norge. Her er hennes forslag for å stoppe det. 22.2.2016

¹³⁴ Mathiesen. 2010

¹³⁵ Sylvi Listhaug, Erna Solberg. *VG*, Innstramminger for bærekraft. 5.4.2016

ikke var å hjelpe flyktninger, men å sikre norsk velferd. De ville ikke la flyktningssituasjonen gå på bekostning av nordmenn. Denne tankegangen lå også til grunn for «strengheten» jeg snakket om tidligere i kapittelet. Slik jeg tolker det forsterket også bruken av «bærekraft» om flyktningene et inntrykk av at Norge skulle hjelpe dem fordi landet måtte, ikke fordi det ville. Sett opp mot Erna Solbergs tidligere nevnte retorikk etter sitt flyktningleir-besøk var «bærekraft» et interessant begrep. Det var mindre enn fire måneder mellom avissakene. Likevel fremsto Erna Solberg i mye større grad som «streng» i innlegget om «bærekraft».

Alle poengene jeg har vært innom i løpet av dette kapittelet forsterker et bilde av en relativt delt debatt som hovedsakelig handlet om flyktninghåndtering fra 2014 av. Det var vanskelig å finne en felles plattform, og med menneskeskjebner i spill handlet mange av avissakene om man skulle ty til fornuft eller følelser. Skulle man vise medmenneskelighet og ta imot mange, eller skulle man ta hensyn til norsk velferd og hjelpe dem i nærområdene? Ut fra disse problemstillingene kom også ord som «dugnad», «godhetstyranni» og «strenghet» i fokus.

Samtidig brukte også avisene ord som «flyktningstrøm» og «flyktningbølge» om flyktningene. Disse var generaliserende begreper som kunne bidra til å se flyktningene som en masse, istedenfor enkeltskjebner. Disse ordene kan ha vært uttrykk for en manglende ordbevissthet blant avisene. De kan ha brukt ordene fordi de var blitt normaliserte, uten å vurdere hvordan de kunne tolkes. Avisene fikk på den andre siden også kritikk for å ta del i en «unntakstilstand»¹³⁶, der det var om å gjøre å være mest mulig medmenneskelig overfor flyktningene.

Søk i Atekst på «flyktninger» og «innvandrere» viste en nedadgående trend i antall saker om temaet etter mars 2016. Debatten var ikke over. Den pågår derimot fortsatt i høyeste grad den dag i dag, men har ikke kvantitativt sett vært så diskutert som den var i vintermånedene 2015-2016. Det er dog relativt klart at fra 2014 av, og spesielt i 2015 og starten av 2016 endret store deler av debatten seg fra å handle om forhold innenfor Norges grenser til å handle om vern av grensene. Utvilsomt var avisene en dynamisk og aktiv del av denne debatten.

---

¹³⁶ Kjell Madsen. *Aftenposten*. 10.9.2015

5.0 Konklusjon og refleksjoner

Jeg har gått systematisk gjennom avisene VG, Dagbladet og Aftenposten i årene fra 2005 frem til våren 2016. Dette for å studere hva som er ble skrevet om innvandring til Norge og hvordan innvandringsdebatten ble påvirket av det økte flyktningantallet og kulturelle fordommer i sammenheng med den syriske borgerkrigen. Gjennom dette arbeidet har jeg identifisert følgende strømninger som skiller seg ut i løpet av perioden.

5.1 Dreining fra integrering til flyktningpolitikk

Kapittel 3 handlet mest om saker om integrering av innvandrere i Norge og problematikk rundt dette. Dette fordi dekningen av flyktningssituasjonen overfor Norge ikke var like aktuell som de siste årene. Det var først da Norge fikk flere flyktninger til våre grenser at avisene for alvor fanget opp hvilken dramatisk flyktningssituasjon landet sto ovenfor. Dekningen av den nye flyktningssituasjonen toppet seg høst- og vintermånedene 2015-16.

Med økende fokus på flyktningpolitikk minket fokuset på saker om integrering og tradisjonell innvandring. Flyktningssituasjonen tok over oppmerksomheten som tidligere var blitt tillagt temaer som integrering, kultur- og religionsdebatt. I tillegg betød flyktningssituasjonen direkte konsekvenser for norsk politikk, og dermed kom den også nærmere avisleserne i årene 2014-2016.

Som jeg diskuterte i kapittel 4 dreide altså debatten over fra en integreringsdebatt til en flyktningdebatt. Samtidig er også integrering et spørsmål som ligger til grunn for det media kalte «flyktningkrisen». Debatten kan gjerne todeles. Den kvantitative siden ved debatten var spørsmålet om hvor mange flyktninger som skulle tas imot. Å ta imot mange flyktninger ble av mange oppfattet som en trussel mot videre norsk velferd og økonomi. Den andre delen av debatten var farget av en skepsis rundt hvordan flyktningene suksessfullt kunne integreres i Norge. Denne dimensjonen kom frem blant annet gjennom Håvard Fosli og Hege Storhaugs perspektiver beskrevet i henholdsvis delkapittel 4.3 og 4.7. Storhaug mente et økt antall flyktninger ville gi enda større islamsk påvirkning i Norge. Den islamske påvirkningen hun snakket om var også en viktig del av integreringsdebattene jeg beskrev i kapittel 3. Slik jeg ser det var dermed dette perspektivet på flyktningene en forlengelse av den tidligere integreringsdebatten.

5.2 Ordbruk

Gjennom perioden kunne vi se at enkelte «nye» ord fikk stor oppmerksomhet.

«Snikislamisering» og «godhetstyranni» er eksempler på ord som fikk mye mediedekning.

Som vist i både kapittel 3.8 og 4.5 var avisene opptatt av å ta tak i debatten om ord som kunne virke støtende og brukes generaliserende.

På den andre siden bidrog også avisene selv til å normalisere ordbruk. «Flyktningbølge» og «flyktningstrøm» var ikke like spisse formuleringer som de ovennevnte ordene, men de burde være gjenstand for tolkning. Avisene kan ha vært uforsiktige i tolkningen av slike ord, og dermed bidrog de til at heller ikke leserne nødvendigvis stilte seg kritisk til det som ble skrevet. Min oppfatning av ordene er at de var generaliserende og ordlyden minte om naturkrefter, nærmest upåvirkelig av mennesker. Dette står i sterk kontrast til mennesker i nød. Disse ordene gikk igjen over en lengre periode og er ikke heller den dag i dag borte fra media.

Måten denne ordbruken kom frem på kunne vitne om tenkemåter som lå nedfelt i språk og talemåter, og i ordbruk som var blitt så innvevd i dagligtalen til både journalister og andre at det var vanskelig å legge merke til. De tilsynelatende nøytrale ordene bidro til å skape et skjevt og negativt bilde av flyktningene selv om ordene ikke var direkte rettet mot dem. Det sosiale maktforholdet mellom media og gruppene innvandrere og flyktninger ble reproduisert gjennom implikasjonene disse ordene skapte.

5.3 Negativt og generaliserende overfor muslimer

En klar tendens gjennom perioden var et sterkt fokus på muslimer. Denne tendensen kom til uttrykk gjennom integreringsdebatten der islamsk kvinnesyn, religion og kultur flere ganger var i fokus.

De fleste mediasakene som ble presentert om muslimer var problemorienterte. Avisene hadde et ansvar for å opplyse om problematikk i nyhetene, men mens jeg undersøkte det avisene formidlet fant jeg en stor overvekt av negativt ladede saker om innvandrere. Sakene var ofte svært generaliserende overfor innvandrene. Eksempler som voldtektsdebatten i kapittel 3.4, debatten om Grønland i kapittel 3.9 og flyktningssituasjonen i kapittel 4 viser at generaliserende holdninger kom frem i avisene.

I kapittel 3.6 viste jeg til en undersøkelse blant journalister som vekket urovekkende holdninger overfor innvandrere. Denne skjeve omtalen av innvandrere kan dermed gjerne tolkes som et uttrykk for at noen journalister hadde fordommer mot ikke-vestlige innvandrere. Måten avisene rapporterte på var likevel ikke nødvendigvis et resultat av at forfatterne bevisst ville skrive negativt eller generalisere. Skjevheten kunne kanskje være et resultat av en ukritisk presse, som ikke alltid evnet å se sakene som ble skrevet i et større perspektiv.

Også her kan vi se noe av maktforholdet Fairclough skrev om.¹³⁷ Gjennom generaliseringer, og en gjennomgående negativ dekning, manifesterte avisene seg som maktbærere overfor innvandrere og flyktninger. Den store oppmerksomheten innvandrere fikk, som diskutert i 3.6, fremsto heller ikke alltid rettferdig, og etnisitet ble ofte nevnt i saker der det ikke var relevant. Dette kan vitne om en form for temakontroll der innvandrere og flyktninger ble tema for spørsmål om etnisitet, uten at det temaet var selvsagt.

Riktignok kunne jeg se en viss endring året som fulgte etter 22.juli-terroren. Retorikken i avisene roet seg noe ned, og den eneste debatten som pekte seg spesielt ut var «voldtektsbølgen» i Oslo høsten 2011. I kapittel 3.14 oppfattet jeg dog denne debatten som noe mindre aggressiv enn tilfellet var i voldtektsdebatten i 2007. Fokuset var i større grad på politiets rolle som beskytter. Sommeren 2012 fikk romfolk, ikke muslimer, ekstremt stor oppmerksomhet. Med et stort fokus på Profetens Ummah og norsk terrorfare sent på året i 2012 ebbet denne mindre «aggressive» dekningen ut i avisene.

22.juli kan tolkes som en samlende opplevelse. Det faktum at gjerningsmannen var en innvandringshater kan ha bidratt til at mange ble mer forsiktige med hva de skrev om innvandrere. En hypotese er at det kanskje ikke var rom i media for en slik debatt i kjølvannet av hendelsen. Dermed kan mediedekningen av romfolkene i Oslo ha fungert som et substitutt for integreringsdebatt. I lys av 22.juli kan muslimsk innvandring- og integreringsproblematikk ha mistet sin vante plass i avisene og blitt erstattet av en annen gruppe innvandrere. Profetens Ummah, tidligere usynlig i media, kan ha spilt en stor rolle i å vekke opp debatten rundt integrering av muslimer for fullt på ny. I og med at denne roligere tilstanden ikke varte lengre enn litt over ett år, kan dette kanskje bli betraktet mer som et avvik enn en større endring.

---

¹³⁷ Fairclough. 1995

5.4 Fokus på Oslo

Et utvilsomt faktum i min studie er at avisene hadde et enormt fokus på forhold i Oslo i sammenheng med innvandring. Utviklingen i Oslo-bydeler med høy innvandringsandel fikk stadig medie-dekning i løpet av perioden jeg undersøkte, spesielt frem til flyktnings situasjonen fra 2014 og utover fikk mer fokus. I blant annet delkapitlene 3.3 og 3.10 tok jeg opp det problematiserende fokuset knyttet til bydeler i Oslo. Denne dekningen handlet som regel om integreringsproblematikk. Kun sporadisk ble det snakket om tilsvarende spørsmål i andre norske byer. Oslo var også den norske byen med høyest antall innvandrere. Disse var ujevnt fordelt i bydelene i Oslo. Den høye konsentrasjonen av innvandrere i noen av disse bydelene skapte debatt om blant annet kultur og religion. Slik var det naturlig at Oslo i høy grad ble diskutert, men dette svarer ikke på hvorfor andre byer fikk så liten dekning. Jeg har ingen god forklaring på hvorfor det var slik men dette spørsmålet er vel verdt å undersøke i et senere forskningsprosjekt.

5.5 Videre forskning

Jeg vil gjerne peke på at jeg analyserte tre aviser. Jeg kunne valgt en avis og analysert denne grundigere, men denne oppgaven kan være et grunnlag for videre forskning på en enkelt avis, hendelse eller debatt.

Temaet jeg her har skrevet om er hyperaktuelt og fortjener å bli mer utforsket fra forskjellige synsvinkler. Donald Trump har blitt president i USA, Storbritannias har meldt seg ut av EU, og i flere valg rundt om i Europa stiller høyrepopulistiske partier sterkt. Disse faktorene påvirker hvordan medier snakker om innvandring og flyktninger, og er svært aktuelle for videre forskning.

Slik sett kunne det vært interessant å forske også på utenlandske aviser, og sammenligne funn med mine funn. Har det vært markante endringer i medie-dekning, retorikk og språkbruk i medier for eksempel i Storbritannia etter beslutningen om EU-utmeldelse, kan være en relevant problemstilling. En annen problemstilling det kunne vært forsket grundigere på enn jeg her har gjort, er om det har vært klare politiske forskjeller mellom avisene.

I og med at mine aviser skrev mye om Oslo kan det være meget interessant å undersøke lokalaviser i lys av temaet. Hvordan er dekningen i for eksempel Bergen, Stavanger og Trondheim, og kan de landsdekkende avisenes dekning rettferdiggjøres?

En kan også velge å intervju nordmenn om hvilken effekt avisene de leser har på deres innvandrings- og flyktningsyn. Har leserne opplevd at deres meninger blir styrt i enkelte retninger av nyhetsdekningen i norsk media? En annen vinkling kan være å undersøke hvilke meninger som har eksistert ute blant folk uavhengig av media. Intervjuer og analyser av uautoriserte kanaler på nettet, som for eksempel chatterom og kommentarfelt kunne blitt et svært interessant prosjekt. Denne innfallsvinkelen ville gitt nye perspektiver og vært svært annerledes fra mitt prosjekt.

6.0 Kildeoversikt

6.1 Kilder fra Atekst

Kildene mine er tekster fra papirutgaven av VG, Dagbladet og Aftenposten perioden 2005-2016. Disse har jeg fått tilgang til via søkemotoren Atekst. Her kunne jeg søke fritt etter ord som ble nevnt i tekstene, og lete opp relevante tekster til min undersøkelse. Dette er en oversikt over søkene jeg har gjort, med siste dato jeg brukte søket.

Søkeord	Antall treff	Siste dato for søk
Innvandrer	2023	8.3.2017
Innvandrere	11458	16.4.2017
Flyktning Syria	385	5.4.2017
Flyktninger Syria	2051	5.4.2017
Flyktning	2346	8.3.2017
Flyktninger	10466	16.4.2017
Voldtektsbølgen	213	15.3.2017
Voldtektsbølge	84	15.3.2017
Godhetstyranni	46	23.4.2017
Godhetstyranniet	58	23.4.2017
Snillisme	318	17.2.2017
Snillismen	104	17.2.2017
Flyktningkrise	174	11.4.2017
Flyktningkrisen	912	11.4.2017
Flyktningstrøm	155	11.4.2017
Flyktningstrømmen	699	11.4.2017
Flyktningbølge	13	11.4.2017
Flyktningbølgen	39	11.4.2017
Profetens Ummah	437	19.3.2017
Romfolk	906	19.3.2017

6.2 Informasjon fra internett

Regjeringen. 2012. Handlingsplan mot tvangsekteskap.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/handlingsplan-mot-tvangsekteskap-2008-20/id670392/>. Aksessert 21.2.2017

Statistisk sentralbyrå. 2016. Innvandrere etter innvandringsgrunn, 1. januar 2016.

<https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvgrunn>. 3.3.2017

Utlendingsdirektoratet. 2016. <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/>. Aksessert 9.2.2017

7.0 Litteratur

- Aalberg, Toril. Elvestad, Eiri. 2005. *Mediesosiologi*. Det norske samlaget. Oslo
- Brochmann, Grete. Kjeldstadli, Knut. 2014. *Innvandringen til Norge, 900-2010*. Pax Forlag. Oslo
- Bull, Edvard. 1929. *Den moderne pressen som historisk kilde. Nogen grunnlinjer, ut fra norsk materiale*, Scandia band 2
- Eide, Elisabeth. Simonsen, Anne Hege. 2007. *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Høyskoleforlaget. Kristiansand.
- Fairclough, Norman. 1995. *Media discourse*. Edward Arnold. London
- Fairclough, Norman. 2003 *Analysing discourse*. Routledge. Oxon
- Mathiesen, Thomas. 2010. *Makt og medier*. Pax Forlag. Oslo
- Næss, Kjersti Rogde. 2003. *Myten om muslimer – En analyse av medienes beskrivelser av muslimske innvandrere i lys av Roland Barthes' mytebegrep*. Universitetet i Bergen
- Skrede, Joar. 2016. *Kritisk diskursanalyse*. Cappelen Damm. Oslo
- Tjelmeland, Hallvard. 2003. *Aviser som historisk kilde*. Hentet fra *Å skrive i motvind*. Norsk pressehistorisk forskning
- Todorovic, Jovana. 2016. *Følger av bølger – En poststrukturalistisk metaforanalyse av asyldebatter om innstramminger overfor bosniske og syriske flyktninger*. Universitetet i Oslo